

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

8. szám

XXII. évfolyam.

BERLITZ

Erzsébet-körút 15.

NYELVISKOLA

felnőttek részére.

FORDÍTÁSOK

A HÉT

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

most

VIII., Népszínház-u. 22.

OEDIPUS AZ OPERÁBAN

(IVÁNYI JENŐ)

GANZ és TÁRSA

VASÖNTÖDE ÉS GÉPGYÁR RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Motorok benzin-, gáz-, szivógáz- és kohógázüzemre. Emelődaruk. Közuti hengerlőgépek. Gőzekék. Gőzmotoros személyszállító vasuti kocsik. Mindenféle vasuti kocsik. Vasuti fűl-szerelések. Kéregöntésű kerekék (Griffin rendszere). Hengerszék malmok számára kéreg-öntetű hengerekkel. Mindenféle malomgépek. Egész malmok berendezése. Turbinák az elérhető legnagyobb hatásfok biztosítására. Transzmissziók. Gyári berendezések.

ÁRJEGYZÉKKEL ÉS KÖLTSÉGVETÉSEKKEL SZIVESEN SZOLGÁLUNK.

GANZ-FÉLE VILLAMOSSÁGI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

II., Lövház-utca. BUDAPEST II., Lövház-utca.

BUDAPEST-BUDAPESTVIDÉKI ÜZLET: IV. KER., KORONAHERCZEG-UTCZA 5. SZ.

Elektromos világító- és erőátviteli berendezések egyen- és váltakozó áramra. Ivlámpák. Elektromos üzemek berendezése uradalmakban. Meglévő berendezések átalakítása. Elektromos üzemű szivattyúk, emelőgépek, ventilátorok, mezei vasutak, szántó-, cséplő-, aprító- és takarmányozó berendezések. Elektromos kis és nagy vasutak. Bányavasutak.

ÁRJEGYZÉKEKKEL ÉS KÖLTSÉGSZÁMITÁSOKKAL SZIVESEN SZOLGÁLUNK.

BÉRCZI-VITRAGE

60/85 cm. nagyságban, fodorral, borsótüllre Point-Lace szalag-munkával, darabja

1 korona 50 fillér

sárgarézzuddal és gyűrűkkel együtt (minta 28.253. szám alatt védve).

BÉRCZI D. SÁNDOR
BUDAPEST

Főüzlet: VI., Dessoffy-u. 5. Telefon 109-06.
Fióküzlet: VIII., Üllői-ut 4. sz. Telefon 141-53.

Legelőkelőbb márka

VILAGOSI

MARTY COGNAC

Jobb, mint a francia cognac.

MATTONI-FÉLE

GISSHÜBLER

természetes
égyvényes
SAVANYÚVIZ

*Harmonia-szálloda
Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.
A Nemzeti Színház mellett*

Ha három évig bérel
a „Harmonia“ részv. társaságnál
Budapest, IV., Váci-utca 20.

egy új zongorát,

három év múlva

öné a zongora.

A bérleti díjak a zongora értékének megfelelőleg állapítatnak meg, és pedig havonként 20, 25, 30, 40 vagy 50 koronában.

Reggelizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Hegynélete valódi áldás gyomorbaajosok-

Igmándi

keserűviz

az elrontott gyom-
rot 2-3 óra alatt tel-
jesen rendbe hozza.

Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre kor. 20.—
 Félévre > 10.—
 Negyedévre > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊗ Budapest, február hó 19. ⊗—

Krónika.

Tolvajnyelv.

— febr. 17.

Izquierdo volt annak a spanyol követnek a neve akihez Talleyrand örökké igazzá vált mondását intézte: la parole a été donnée á l'homme, pour déguiser sa pensée. A szó azért adatott, hogy elrejtessük vele a gondolatunkat. Nem tudom, hogy IV. Károly spanyol királynak a követét is annyira frappirozta és fascinalta-e a politikai cselszövések öregapjának ez a ragyogóan igaz hazugsága, mint azután sok későbbi időnek a politikusát és diplomatáját, de akár tanult Izquierdo Talleyrandtól, akár nem, annyi bizonyos, hogy a képmutatásnak ez a mesteri mustármagja nem hullott kavicsos földre, hanem jó televényre, ahol több izben — minden izben — bokrot verhetett. Legalább a magyar politikában kétségtelenül.

Mivel azonban a politika szerte az egész világon mindenütt egy kutya és még csak a nyakan sem hordoz másféle örvet, tehát kétségtelen, hogy az a famózus kecske-kápószta döntés, amivel a Lukács—Désy-ügynek akarták végét vetni, megszületett volna nemcsak nálunk, hanem Franciaországban, avagy Angliában is éppen úgy, mint akár a Mgonlongó-földön, vagy pedig Patagóniában. A politika a gondolat hangos rejtegetésének a tudománya és azért természetes, hogy ennek a félig vidéki becsületbiróság-izü, félig azonban nagyon is komoly jelentőségü határozatnak semmi más nem lehetett az eredménye, vagyis inkább a szövege, mint éppen csak az, ami lett. Ezt mindenütt mindenki tudhatta már előre, aki csak nem politikus, akinek tehát az ítéletét vagy véleményét előzetes feltevések nem befolyásolják. Szóval minden olyan ember, aki nem lévén benne az ezuttal adott közéleti czirkulusban, innen kívülről látja, hogy a politikusok csak úgy rá vannak szorulva a maguk saját külön zsargonjára, mint akár például a zenekritikusok, akár a jockeyk, akár a pedagógusok, akár pedig — én bizony nem tehetek róla — az apacsok.

A politikának külön tolvajnyelve van és ezért egyáltalán nem szabad haragudni, csupán csak bámulni szabad azon, hogy ezt a dolgot éppen maguk a politikusok nem tudták előre. Ha két mérnökkel ülök együtt, rövidesen beleszédülök a pi-kbe, a logarléczbe, a teherbírásba, a nagy Fermat-tétel bizonyításába, amely szerint kétségtelen, hogy az $x^n + y^n = Z^n$

egyenlet zéje nem lehet egész szám, ha x és y az és ha n nagyobb kettőnél. Ebbe bizony bele kell kótyagosodni, de haragudni azért nem szabad azon, hogy két, egymás hatáskörébe jutott mérnök ezen a tolvajnyelven mulattatja a közibük tévelyedett harmadik gyanutalant.

Azért ámulok és bámulok azon, hogy most a politikusok és a politikába beleavatkozók azon bámulnak el, hogy a kiegyezésnek, vagy külön banknak, vagy a csoda tudja minek a titkos aktái olyan tolvajnyelven vannak megfogalmazva, hogy semmi, de semmi egyéb nem derülhet ki belőle, csak az, hogy Lukácsnak is igaza van, a koalíciónak is igaza volt, de azért — sőt éppen azért — a négyes bíróság döntésének is igaza van. Bennünket, politikai analfabétákat az lepett volna meg egészen a szájunk barlangnagyságu eltátásáig, ha az a titkos akta másképpen lett volna fogalmazva. Ha olyan írásmű lett volna, aminek csak egy, csupán csak egyetlen egy és félremagyarázhatatlan értelme volna. És akkor talán még valami olyan csendesebb kétségbeesésféle is elfoghatott volna bennünket azon, hogy: ohó, hát nekünk csak ilyen gyatra politikusaink vannak? Akik annyira gyámoltalanok, hogy még a saját zsargonjukban sem tudnak mondatot szerkeszteni és egészen félremagyarázhatatlan, csak egyféle értelemre járó szövedékre szövik meg egy ilyen fontos állami aktának a mondatait? Akkor csak akaszszuk fel magunkat, mert az őszinteség és a nyíltság a politikában is nagyon szép erény ugyan, de velük és csupán csak velük még Uruguayt vagy San-Marinót sem lehetne okosan elkormányozni.

Nagyon jó dolog, ha az ember nem mesterségszerűen politikus, mert akkor már ab invisis is tisztán lát a politikában és eleve meg van győződve róla, hogy a politikus, ha csak egy kicsit is gazdája a maga méterjének, akkor politikai okiratot nem fog megfogalmazni semmiféle más nyelven, csak a politikának a legsajátabb és immár teljesen kidolgozott, hagyományos tolvajnyelvén. Aki nem így fogalmaz, az lehet, sőt kétségtelenül van is nagyon korrekt gentleman, de akkor hagyja abba a politikát és menjen haza vidékre becsületbirósági elnöknek.

Sajátos és nem nagyon okos fejtörés volna most azon töprenkedni el tovább, hogy jól van-e ez így, vagy pedig rosszul van. Így van. Kellemetlen igazság, de letagadhatatlan igazság, hogy a becsületes politikus rossz politikus és őszintén a politikusnak csak egy dolgot szabad vallania, azt, hogy soha senkinek el nem árulja az őszinte ábrázatát. Igaz, hogy akkor

tüstént Macchiavelli lesz a neve, de legalább őszintén megvallotta, hogy ő jó politikus, mert őszinte vallo-
másra még a legravaszabb ellenfele sem tudta soha,
semmiképpen rávenni.

De... most már veszedelmesen kezdek politi-
zálni és azért befogom a szájamat, nehogy megfájduljon
a fejem. Csak az jut még eszembe, hogy a hóhér is
államhivatalnok és hogy a sirások is csak Karbinban
haltak még mind meg. Karbinban nincsen többé sirásó,
amint eljut ide hozzánk is a pestis, azonnal mind-
nyájan olyan tisztakezü gentlemanné alakulunk át,
hogy a hullák is temetetlenül maradnak és üresen az
akasztófák, mert nem lesz többé sem hóhér, sem pedig
akasztófárávaló.

Ami igen nagy kár volna, mert nincsen busabb
világ a világon, mint az a világ, amelyik csupa glaszé-
keztüis, korrekt urból áll. Az ilyen világ a limonádés
pohárba való, mert abban tudvalevően csak citrom-
magok vannak, vihar még nem volt benne soha.

Arne.

Tél a Don mellett.

Fehér hóagy, csillanó jégpalást.
Ragyogó, zúzos, hólepett faágak.
Puha, ölelő, hattyuszín pihe,
Mint szüz szerelme, észrevétlen támad.
Fehér, folttalan menyasszonyruha,
Hermelinpalást királyasszony vállán.
Nincs rajta árnyék, nincsen rajta szín,
Nincs rajta folt, mint gyermeklányka álmán.
... Még sohsem láttam ily fehér telet,
Ilyen puha, szerelmes, hófehéret.
Ilyen pirosan mosolygó napot,
Amint félve, a hó selymére téved.
Ez a hó napfény csábjára nem olvad...
Szemébe csillog szüztisztán, kristályon,
Jeges varázsán megtörik a fény...
... Te jéghideg, szép liliumvirágom!
Fehérből vagy, mint elszállt gyermeklélek,
Mint öntudatlan nyugvó asszony teste.
Tisztább, mint zárdalakó estimája,
Hidegebb, mint a kriptát fedő este,
Beláthatatlan, iratlan mese...
Fehér lapok, melyeknek nincs betűje,
Kevélyen nyugvó királyi halott,
Kinek fehér bársony a szemfedője...
— — — — —
Szemfedő... sárlepel! Sötét látomások.
Ó, mert már a lelkem érzi közel véged.
Szerelmes, fájó vergődéssel látom
Végét testté vált hófehér meséknek.
Gyönyörű orosz tél... tiszavirágélet!
Látom a gyászt, mikor szűzi takaródnak
Féltett fehér hajjára folt esett...
Jön a Megrontó!... Jön az olvadás!
— — — — —
Holló károg a Don jege felett!

A trondhjemi herceg kíséretében.

— Regény. —

Irtta: ANTAL SÁNDOR.

(3)

A levelet elvitte a szobapinczér.

Most már bánom, hogy úgy irtam meg. Hátha jó
ember Hejmer herceg! Hátha nem veszi egész biztosra,
hogy én fizetek rá az üzletre!

Istenem, ha apám tudna erről a dolgról! De hiszen
ez az üzlet erkölcsös, mert én megvédem magamat. És
én meg is tudom magamat védelmezni.

IV. Ruben Belinsky.

Egy nyolczezeréves gránithegy oldalán lakom.
A ház gazdája büszkén mondta, hogy ez a ház áll a leg-
szilárdabb alapon egész Európában. A hegy tetején
áll a Csillagvizsgáló, a tulsó oldalon pedig az Egyetem.
Naplemente. Hálószobám ablakából nézem az Egyetem
izzó üvegtetejét, kitágult, haragos szem módjára ra-
gyogó ablakait és hálásan állapítom meg, hogy az ember
mégis csak valaki. Egy jégkorszakbeli kódarab tetején
automatikus lift, villamoslámpa, telefon, melegviz-
fűtés! A háztulajdonos nem erre büszke, de nekem
ez tetszik a legjobban.

Mindenemet elhozattam Párisból, itt lakom újra,
a barátságtalan becsületességnek egészséges fővárosá-
ban, Stockholmban.

Öt évvel ezelőtt odébb laktam néhány utcával,
a vadregényes, halálra ítélt Lilla Vattu gatanban.
Negyven magas tölgyfalépcső az utcáról a kapuig,
azután négy kényelmesen épített magas emelet a padlás-
szobáig. Ablakomból, ha jól kihajoltam, a mélységben
azt a nagy, sárga épületet láttam, amelyben mindenki
tönkrement. Régen kórház volt, talán azért kerültek
ugy az emberek? Üzleteket csináltak, nagy ajtókat
vágtak a külső falába. Ezek a kis boltok folyton gazdát
cseréltek. Emlékszem, hogy mikor a Kellsten mester
zsemlyéit megláttam, nevetni kezdtem, olyan aprók vol-
tak. Otthon is láttam kicsi zsemlyét, de az legalább szép
volt. Klein, aber herzig — mondta Hilf ur kedélyesen.
És az apró zsemlyék daczára se bírta Kellsten öt hónap-
nál tovább. A Hembagei mellett volt a trafik. Csak
a villamoscsengő hangjára jött elő a függöny mögül
egy fiatal asszony. De mindig úgy jött, olyan fátyolos
volt a szeme, mintha abban a pillanatban hagyta volna
az urát a diványon. Adja el a szivarokat is az urának,
gondoltam magamban. Ugy látszik, mások is azt gon-
dolták, mert a czégtáblát hamar levették.

Akkor ott minden az elmúlást példázta. Nagyon
jól emlékszem, én akkor a Kleopatra szobrát akartam
megcsinálni. Hányszor elhatároztam, hogy megállok
egy délben a Café Riche előtt és az első széptestű nőt
megszólítom: legyen a modellem, halhatatlanná teszem.
A Királyi Érmét szerettem volna elnyerni. Akkor a
kis Ingeborg Haldén csalt ide magával.

És most? Most azon gondolkozom, hogy költsem
el azt a temérdek pénzt. Csak akkor érzem, hogy enyém
a fejem és nem Hejmer hercegé, ha sok pénzt szórok el.
Ha valószínűnek látszik, hogy az év végén egy órem
se marad.

Hogy mit fogok csinálni, az a hercegtől függ.
Három hete, amióta itt vagyok, egyre készülök, válo-
gatom, élesítem a fegyvereimet, készülök a támadásra,
de a fenséges ur még mindig várat magára.

Meghívót kaptam a holnapi udvari ebédre. Nem
lehet itt elkerülni az ilyesmit. Ugy beszélnek, hogy
minden jóruháju idegent meghívnak és minden máso-

dik svédet: Kevés a nép és nagy a Slottet ebédlője. Így van ez az ujságokkal is. Évente legalább egyszer minden egyes svédnek benne van a képe a lapokban.

*

Több mint négyszáz ember, nagyon vegyes társaság, de én meg vagyok elégedve. A szép Meurling-nével találkoztam, a Björnson barátnőjével. Az asztalnál is mellette ültem. A Bronzlovagról beszélt, meg egy kis reliefemről, melyet régen egy rokonának csináltam. Baloldalomon is egy öreg asszony ült, egy bankár felesége. Csendes, jámbor asszony lehet, mindig a királyt nézte. Meg volt elégedve velem, hogy nem háborgattam. A király. Ha valaki már király, akkor álljon magasan, ne sejttesse senki, hogy mi rejtőzik benne, ne lássák unos-untalan. Vagy pedig tudjon mindent, kiabáljon tul mindenkit. De így, negyedműveltséggel, rekedten, szegényen adni a királyt, mindjárt a piac mellett... A király jobbán egy dusan aranyozott, szikár, idősebb ur ül, valami idegen herczeg, hogy kicsoda, azt majd megnézem valamelyik ujságban holnap. Hejmer herczeg is a felsők között ül, egy nagyon szép, egészen fiatal lány mellett.

A porfirteremben hárman ültünk egy kis asztalnál, szivaroztunk, beszélgettünk. Hejmer, amaz idegen herczeg, meg én. Semmi bizonyítékom sincs rá, hogy a trondhjemi herczeg rendezte így az egészet, mégis feltétlenül hiszem, hogy nem véletlenségből történt, ami történt.

Az idegen ur régi párisi adomákat mondott el nagyon jól, én kölcsönbe elmondtam a legujabbakat. Sokat nevtünk. Nevetésünk odacsalta az osztrák-magyar követeket is. Nem szeretem látni ezt a jámbor urat. Hát igazán elfogytak otthon a francziául beszélő grófok, hogy ebből az emberből kellett nagykövetet csinálni? Nem szeretek ezzel a bánatos arczu emberrel együtt lenni. A fehér terembe mentem, a hölgyekhez. Meurlingnével szerettem volna beszélgetni.

Mennyi formátlan, koros nő egy csomóban! Hogy most utat török közöttük, hálát adok az Istennek, hogy nem valami polinéz szigeten vagyunk, hogy ezek a nők mind fel vannak öltözve. Mennyivel kellemesebb a csipkét, selymet meg a bársonyt érezni! Jól esik a szürkefejú, domboru mellü lakájokra nézni. Hiába, a férfi mindig férfi. Különben ha én volnék az udvarmester, a nőket mindig a legfiatalabb, legszebb lakájokkal szolgáltatom ki.

A tulsó oldalon akarom Meurlingnét keresni, mikor egy kúraszirkapitány megállit.

— A nagyherczeg kéreti nagyságodat.

A nagyherczeg, gondolom magamban, micsoda nagyherczeg? Megismerkedtem egy pár urral, de a nevüket nem tudom. Már a porfir-terem ajtajában vagyunk, mikor megkérdem kísérőmtől, hogy melyik nagyherczeg kéret.

— Fedor Alexandrovics nagyherczeg, uram.

Es már ott is állottam az előtt az ur előtt, akivel az imént olyan jól mulattunk.

Ez hát Fedor Alexandrovics, aki felakasztatta Rubent, Ruben Belinskyt, a festőt, az én egyetlen, kedves barátomat... Ez a mosolygó ember ölte meg.

— Tőlem nem szabadul olyan könnyen, mint ahogy képzeli. Kedves uram, beszéljünk még a mi Párisunkról, husz évvel fiatalabb vagyok, ha önt hallgatom — mondja Fedor Alexandrovics, és felém nyújtja mind a két kezét.

En mereven, mozdulatlanul állok, tetőtől-talpig végignézem azt az embert, aki Rubent megölette.

Belül reszketek, nem a dühtől, hanem a félelemtől. Azután szó nélkül hátat fordítottam neki és hazamentem.

*

Szeretnék dolgozni.

Meglátogattam Meurlingnét, sokat beszélgettünk. Megmutatta Björnson egyik levelét is. Három sor van benne egy szolgálgeány betegségéről, egy oldal arról, hogy Dreyfus még mindig nem ezredes, két oldal pedig a Björnson uj fehér mellényéről szól. Sok mindentől volt összerakva, mégis szép ember volt. Öt óraker megirta az utolsó verset. Szépet, formásat, rimeset.

Repülni, szállni a tengeren át,
Repülni egy sírhoz. Tehozzád, anyám.
Az ágyad, mint régen, majd nyugalmat ad.

Letisztázta, postára küldte és hétkor meghalt. Ez szép, nekem tetszik, mert én akármit kezdtem el, sose tudtam szépen befejezni.

Meurlingné izléses asszony. Svédül kezdtem vele beszélni, egy darabig hallgatta, mosolygott. Csak később mondta meg:

— Nagyon hálás vagyok az ön jóakarataért, de bocsásson meg, annyira szeretem a nyelvünket, hogy fáj, mikor valaki töri. Ugy-e, nem haragszik rám ezért?

*

Hejmer herczeg eljött hozzám. Az udvari ebéd óta mindennap vártam. Nem örvendek valami nagyon ennek a látogatásnak.

Megcsudálta a tanagráimat, meg a Nonny Rahu sötétre patinázott fejét.

— Önnek, Benes ur, nagy sikerei voltak — kezdte a herczeg mosolyogva. — A kis komoly Mária, aki mellettem ült az asztalnál, a trónörökösné huga, okvetlenül meg akarta ismerni magát. Kerestük is, de akkorára már eltűnt.

— Mária herczegnő, emlékszem rá, nagyon bájos fiatal lány...

— Ne mondja, hogy bájos, legalább majd akkor ne mondja, ha ő hallja. A kis Mária nem akar bájos lenni. Hanem, tudja, Fedor nagyherczeget igazán elragadtatta.

— Elragadtattam? Pedig nem is akartam elragadtatni.

— Azt mondta a nagyherczeg, hogy ön az egyetlen igazán temperamentumos művész, akivel eddig találkozott. Meg szeretné önt látogatni.

— Nem, fenség. Engedje meg, ide az az ember nem jön. Ebbe a szobába Fedor Alexandrovics nagyherczeg nem jön, nem jöhet. Nézze kérem ezt a képet.

— Érdekes megvilágítás, kellemes arczu fiatalember. Ki festette?

— Ruben Belinsky, önarckép. Legjobb barátom volt, nagyon szerettem. Két hónapja, hogy meghalt.

— Kár érte.

— Kár érte. Kár Rubenért. Fedor Alexandrovics ölette meg. Az én egyetlen barátomat: Jó fiu volt. Nagy művész. Csak most lenne huszonhat éves. De hát Fedor Alexandrovics felakasztatta.

— Szomorú dolog. Anarchista, szocialista, vagy ilyesmi lehetett. Értem, ha ön sajnálja, mint barátját, mint nagy művészt, de Fedor herczeg csak a természet rendjét védte meg. Sajnálatos, hogy ily módon kell a máskülönben kiváló embereket a valósággal megismertetni.

— Már bocsásson meg, fenséged, Rubent épp azért ölték meg, mert a tudatlanokat tanította, mert az igazságot, az egyenlőséget hirdette. Ő sértette meg a ter-

mészet rendjét, ő, aki természetimádó volt, aki az igazságért halt meg? Vagy mi is az a természet rendje?

— Mi a természet rendje? Nézzen ki az ablakon uraságod, mindjárt meglátja. Az a természet rendje, hogy vannak urak és vannak dolgozók. Aki ezt meg akarja változtatni, az furcsán imádja a természetet.

— Engedelmet kérek, csak a mai társadalmi rend olyan.

— Tessék úgy nevezni, az mindegy. Nézzen körül, kérem, rögtön meglátja, hogy az emberek legnagyobb része nem tud ellenni munka nélkül. Fizikailag rosszul érzi magát, beteg, ha nem dolgozik. Ezek a dolgozók, őket a munkára szülte a természet. És ezen az állapoton változtatni nem lehet. Nem szabad. Nemcsak különös, hanem méltatlan is volna, ha például én dolgoznék. Ha egy ur dolgozni akar, vagy dolgozik, ez a biztos sülyedésnek, az elfajulásnak a jele. Az utolsó francia királyok mind tanultak valami mesterséget. Ez döntötte el a királyság sorsát, nem a forradalom. Aki a természet rendjén változtatni akar, annak meg van pecsételve a sorsa, akár ur, akár dolgozó.

— Ugy. Tehát a fenséged szemében a Ruben Belinsky megöletése dicséretreméltó, igazságos cselekedet.

— Maga a tény csunya, visszataszító, de hát a legkisebb organizmusnak is vannak hasonló, kellemetlen, izléstelen funkciói. De hogy maga a módszer helyes, az kétségtelen.

Ez az ember gonosz, lelketlen.

— Hát önnek tetszik, hogy az önzetlen, kiváló emberek ezreit legyilkolják? Hát az igazság, a humanizmus, az emberi élet, ez ön előtt semmi? — kérdeztem felháborodva.

— Hagyjuk az igazságot, kedves Benes ur. Az igazság természetellenes, perverz dolog, még rá gondolni is kellemetlen. Nem létezik, ostoba, káros fikció és mennyi hive van! Ez a legvisszataszítóbb vallás vagy Isten, mert örökös emberáldozatokat kíván és semmit se ad. Csudálatosnak találom, hogy annyi értékesnek tetsző anyag hiába való feláldozása nem ébresztette még fel legalább egyesek gyanuját. Szerencse, hogy a tömeg józanabb vallást követ. Igazság! Hát komolyan, sohasem vette ön még észre, uram, hogy az igazságkeresés romboló, emberhez nem méltó bűnözés, merénylet a természet váratlanul, folyton változó meglepetéseivel szemben? Ön, mint művész, vagy műértő, de mindenesetre látó ember, nem veszi észre, hogy minden szépség, művészet, a holnap minden kellemes meglepetése a felelősség nélkül való »igazságtalanság« örökös uralmának a jele? Az igazságtalanság, ha már így nevezzük, ez a természet sok színű, kellemes, megbízható rendje. Az igazság pedig egy gonosz fantóm, mely meg akarja szüntetni a különbségeket, el akarja venni a színeket, az örömeiket. Szerencséje az emberiségnek, hogy az igazság szektájába csak a beteg szervezetek tartoznak, akiktől valamilyen módon ugyanis meg kell szabadulni. Ön, Benes ur, fiatal, egészséges, irigylésre méltó, mit törődik ön a Ruben Belinsky igazságával? Hiszen ön mihozzánk tartozik, az urak közé? Ugyanazon a szép földön jár, mint mi, ugyanazt a holnapot várja, mint Fedor Alexandrovics, vagy én. És, amint észreveszem, ön mindezek dacára rokonszenvezik azokkal a szerencsétlen pogányokkal! Megvallom, ez új, érdekes, tetszik nekem. Nagyon érdekel, mert váratlan, eredeti.

Mit mondjak ennek az embernek? Hiszen nem érthet engem, mert ő más, egészen másfajta ember. Lelketlen, vagy pedig az egész fajtának másféle lelke volna, mint nekem? Mind így gondolkoznak vajjon ők?

Hiszen ez lehetetlen! Nem, mi nem járunk ugyanazon a földön. Két föld van, egyik az övé, a másik a mienk. Dehogy a mienk, hiszen nekünk nincsen földünk! Ő több, mint ember, de ıha nem több, akkor én csak féreg vagyok. Ruben is féreg, mind, mind az én kedveseim... Nem, ez nem lehet, mi emberek vagyunk, mi vagyunk az emberek. Csakhogy nem járunk biztos földön, mert az övék minden göröngy. Mit mondjak neki?

— Nem, fenség, nem járunk ugyanazon a földön, az ön holnapja nem az enyém. Ön a saját földjén jár, én a másén, mindig a másén. Megértettem, amit ön mondott, de nem értem, kétségbeejt, hogy így lehet beszélni. Mindennek a föld, az ön földje lehet az oka. Önnek, ugy-e, sok földje van?

— Sok, nem tudom, hogy mennyi, de igen-igen sok van. A svéd birtokokkal együtt lehet vagy háromszázezer hold.

— Háromszázezer hold! Nézze meg jól fenséged ezt a képet! Ugy-e, látszik, hogy hasonlítunk egymáshoz, hogy Ruben Belinsky a testvérem?

— Az ön testvére? — kérdezte a herceg és mintha elhalványodott volna. — Nem, az nem látszik, azt nem is képzeltem volna...

— Igen, testvérek vagyunk. Mi, a földnélküliek, mind testvérek vagyunk. Mondja, fenség, szereti ön a hazáját?

— A hazámat? Még nem gondoltam rajta. De biztosan szeretem, mert az természetes.

— Persze. Miért gondolkoznék valaki azon, hogy szereti a balkarját, a saját balkarját? Norvégiának jó része az öné, épp úgy az öné, mint a balkarja. Vagy talán még jobban. És képzelje el, ha el tudja képzelni fenséged, hogy Rubennek sohasem volt földje, mégis egyszer arra ébred, hogy ő hozzá is tartozik valami föld, hogy ő is szereti a hazáját! Hát ez nem tragédia? Képzelje, nekem nincsen földem, se az apámnak, se a nagyapámnak, másfélezer év óta egyetlen ősömnek se volt földje! Ennyi időn keresztül mindig a más földjén születni, meghalni; mindig menni, ha azt mondják: odébb! Ezeröttszáz év nagy idő, és én még mindig nem tudom megszokni a költözködést. Mit jelent ez, fenséges ur? Azt jelenti, hogy valamikor régen nem költözködtem. Hogy itt valami hiba történt. Hogy korrigálni kell ezt a hibát. Mert hogy az ember ne állhasson a sarkára, hogy ne toppanthasson a lábával, ez már mégis sok. Ruben el akarta dönteni, hogy kié is a föld? Mert a föld minden, fenséges ur. A föld teszi az embert, a föld, meg a földnélküliség. A föld teszi olyan biztossá az ön lépését, az ön földje. Lehet, hogy erre nem gondol ön, de hogy a vére már egy napos korában érezte a biztos földet, az kétségtelen. Hogy szereti a földet, akinek nincsen belőle? Hogy szereti a földet a művész? Ruben imádta, féltette a földet, szerelmes volt bele. Ruben, az én testvérem, nagy művész volt. Ruben a föld beszédét is értette.

— Ez már megint érdekes lehetett.

— Igen, értette a föld beszédjét, de csak ha ivott. Egyszer — két képét refüzálták, akkor történt — le is irtam, mit beszélt Ruben, mit mondott neki a föld. Ruben költő is volt. Akarja hallani fenséged a föld szavát?

Megkerestem és olvastam:

— Hogy kacagnak az égő színeken, hogy nevetik a kőshajokat, hogy gunyolják az új igéket.

— Az én nevemben, a természet, a Föld nevében.

— Nem tudjátok, hogy amit művész teremt, az énhozzám tartozik? Az enyém. A Földé. Az én részem. Az természetes.

— Nem tudjátok, hogy mit követelek?

— Én akarom, hogy a szivem lüktetése nevet kapjon. Hogy az én ritmusomnak teste legyen. Hangban, színben, kőben.

— Én diktálok. Az én göröngyeim szerint. Az én hegyem, az én vizem, az én buzám formája szerint diktálok.

— Én kívánom a tubarózsa illatozását. Hozzám fordul a művész, mikor beszél, nekem felel, mikor alkot. Azt mondja, hogy megértett engem.

— Én vagyok a szülőanya a Szépnek. Az én arcomat viseli ő, akit ti nem ismertek, de majd imádni fogtok.

— Minden alkotás vér a véremből. Minden szép az én részem. Minden poézis természetes.

— Ismerjétek meg engem. Féljétek a Földet.

— Én nem vagyok belátó, tüdő, megbocsátó. Én akaratos, erőszakos, boszuálló vagyok.

— Reszkessenek az erőtlen akarók. Remegjenek a tehetetlen mesterkedők. Én elseprem azokat, akik meggyalázzák a Szépet, az én szűz gyermekemet.

— Éreztetek-e, hogy megremeg néha a Föld? Láttatok-e már földindulást? Hallottatok-e már elsüllyedt városokról, új tengerekről? Mikor elpusztult az ember és az ember munkája.

— Ti éreztetek, láttatok és hallottatok. De nem tudjátok, hogy mit jelent.

— Figyeljétek: jelenti, hogy megutáltam a tömjénezett impotenciát. Hogy el akarom pusztítani az éneklő boltosokat, akik szürkeségükben pacsirtáknak képzelik magukat.

— Figyeljétek: jelenti, hogy nem türom tovább a márványba faragott aranyos középutat és nem tudom már látni a babékoszorut az alkalmazkodás óvatos fején.

— Ezt jelenti az én mozdulásom.

— Akik az én kegyelmemből éltek, ne merjétek a nevemben itélkezni.

— Szép beszédü, dus fantáziájú fiatalember volt — mondta a végén, a herceg.

— Mikor az ember a szerelmeséről beszél, nem kell keresnie a szavakat. Fedor Alexandrovics tudta, hogy miye Rubennek a föld. Önök mind tudják. Nem, ne jöjjen de Fedor Alexandrovics.

V. Szépanyám.

Mária hercegnő. Ilyen nővel én még nem találkoztam.

Milyenek is voltak a többiek? Igazán nem is tudom, hogy milyenek voltak. Megelégedtem annyival, hogy szerettek engem. De hogy azonkívül volt-e valami tartalmuk, jelentésük, az nem jutott eszembe. Csak anyámmal törődtem, akit fiatalnak nem tudok elképzelni, meg azokkal a nőkkel foglalkoztam, akiket hiába kívántam meg. A többiek nem számítanak. Talán még a jó modellek, de ez a fajta egészen kiveszőben van. Így vagyok a nőkkel. Ők biztosan többet tudnak felőlem. Ők ismernek, vagy legalább is tudják, hogy milyenek akarok látszani. Hogy valójában ki vagyok én, azt senki se tudja.

Én se tudom. Milyen is lennék, ha mernék olyan lenni, mint aminő igazán vagyok? Talán, ha egészen egyedül lennék, akkor... nem, nem, akkor se. Ha volna olyan tükröm, amelyikben megláthatnám magam, — összetörném. Hogy soha bele ne nézhessek.

Csak azért foglalkozom magammal, mert Mária hercegnő sokáig nézett, nagyon megnézett. Mert alap-

jában nem tetszik nekem Benes Ödön. Vagy legalább jobban tetszenek mások. De ha cserélni lehetne azokkal, akik jobban tetszenek, — akkor nem cserélnék. Ki tudja, hogy ők milyenek? Senkivel se cserélnék.

*

Szépanyám, akinek a képét sohase láttam, akiről csak azt tudom, hogy tizennyolcz éves korában, mult el, eljött hozzám álmomban. Rögtön ráismertem. Istenem, milyen boldogság, hogy nekem ilyen fiatal, szépséges szépanyám van! Sirtam örömben.

— Miért sírsz, báránykám? — kérdezte szeliden mosolyogva és végigsimitotta vékony, fehér ujjaival homlokomat.

— Azért sírok, — feleltem — mert te olyan gyönyörű szép vagy, én meg igen nagyon rossz vagyok. Pedig szeretnék jó lenni. Te tudod, szépanyám ugye, jó jónak lenni?

— Nagyon jó. Igazán olyan rossz vagy te, báránykám?

— Igazán. Nagyon rossz vagyok. Ha tudnád, hogy milyen rossz vagyok, talán el se jöttél volna hozzám. Vagy tudsz te mindent? Ugye, ti mindent tudtok?

... Nem, nem tudunk mindent. Mi csak a jót tudjuk, a többit elfelejtettük. Hát te igazán olyan rossz volnál, szépunokám?

— Jaj, nagyon rossz vagyok. Jó emberek sirtak miattam.

— Mit jelent az, ha jó emberek sírnak? — kérdezte szépanyám mosolyogva.

— Te nem tudod, hogy mi a sírás, te nem ismered a könyeket? Milyen jó, milyen csodálatos jó neked, hogy te nem tudod! Mikor egy jó ember sír, akkor kialszik egy csillag, akkor vége egy világnak. Miattam be sokat sirtak... Amikor egy jó nő sír, minden könyesepp egy lelket jelent, aki nem fog megszületni abban a világban. Aki sohase fog megszületni. Hogy te ezt nem tudtad... be boldog lehetsz.

— És mondd, miért sirtak miattad, kis fiam? — kérdezte szépanyám komolyan.

— Azért sirtak, mert mikor már mindenüket ideadták, meglátták, hogy nálam semmi sincs. Észrevették, hogy minden szépet, amit rám bízta, minden eltűnt. Nagyon sirtak, mert én mindent elvettem tőlük, amit lehetett.

(Folytatása következik.)

Egy régi diák bucsuja.

Tavasz előtt megyek Itáliába,
Vén mestereknek diákja leszek,
S itthagynom néked, egy szál orgonával,
Az én egyetlen verseskönyvem.

Ó, jönnek majd a májusok, — az esték,
Amikor kerted egy fehér csokor,
Jönnek a parkok ezüst holdjai,
A tó tükrére nézel s álmodol.

S egy őszi nap majd szól a posta kürtje,
S leszálok, s reszket kezemben a bot,
És keresem majd, fekete talárban,
A házat, melyben egykor laktatok...

Szabolcsi Lajos.

Toll és tőr.

— febr. 17.

NEM TUDOM MIT ÉREZHETETT a tábornok Hazai, mikor a politikus Hazai elmondotta programbeszédét. De sejtem a beszédből, hogy a tábornok fölülkerekedett s az kommandírozta a politikust. Csak ez magyarázza, hogy Hazai mint politikus is szimpátikus tudott lenni egy oly korszakban, amelyben a politika eljátszott minden szimpátiát. Hazai programbeszédében alig érintette a politikát s ezzel bizonyosságot tett arról, hogy pompás érzéke van a nép hangulata iránt, mely ma nem kedvez a politizálásnak. Okos politikus ma nem politizál s Hazai programbeszédé mutatja, hogy a miniszter nemcsak nagyszerű katona, de okos politikus is. Nem a politikáról, de a társadalomról beszélt, ami kissé nehezebb téma, mint a politika, s talán ezért is méltóbb egy tábornokhoz, akinek hivatása gyakran megköveteli, hogy a legsúlyosabb helyzetekből is diadallal vágja ki magát. A losonczi szereplés igazán bravuros volt. Nem csoda, hisz tábornok vezette a rohamot.

BÁRÓ MÜLLER KÁLMÁN tehát helyettest kap. *Helyettest cum jure successionis.* Arról volt szó, hogy kipróbált embert kell keresni báró Müller Kálmán kórházi igazgató mellé s a kipróbált embert hamarosan meg is találták. A helyettes minden kétséget kizárón bebizonyította, hogy nagyszerűen ért a turáshoz. Ő a legkipróbáltabb turó. Vaszary Kolos háziorvosát csak néhány hétig helyettesítette s e rövid idő alatt sikeresen kiharcolta. Ez a siker garantálja, hogy kiharcolja Müller Kálmánt is, akit szintén helyettesíteni fog. Hogy a turó még mivé avanszál majd, nem tudjuk. Láttunk turót, amely Pesten kezdte meg karrierjét mint közönséges tehénturó s pár hét múlva mint májusi líptói turó került vissza Budapestre. A turó karrierje kiszámíthatatlan. Minden lehet belőle. Még kórházi helyettes igazgató is. Azonban különösnek tartjuk, hogy ilyen helyettest éppen báró Müller Kálmán mellé adnak, aki sohasem ragaszkodott igazgatói állásához, amely rá nézve csak áldozatot, a főváros egészségi viszonyaira pedig csak mérhetetlen hasznot jelentett. Müller nem egyszer akarta önszántából otthagyni hivatalát, de mindannyiszor marasztalták. S akit ennyire kértek, hogy maradjon, azzal minő jogon bánnak el úgy, mintha erőszakosan ragaszkodnék hivatalához? Turókat azok mellé állítanak, akiktől nem lehet szép szerével megszabadulni. Müller nem ezek közül való. S ha a főváros a turó bedlítésével mégis abba a gyanúba keveri Müllert, hogy töle más módon lehetetlen szabadulni, ezzel egy oly férfi önértétét sérti meg, aki munkásságával csak hálára kötelezte a fővárost. Lehet, hogy ez a büne, s mi értjük, hogy ez a bűn nagyon súlyos azok előtt, akik még nem tudták hálára kötelezni a fővárost.

REHABILITÁLVA A RABBINUS, aki a pörlekedő házastársak közt úgy osztott igazságot, hogy igazat adott a férjnek is, meg a feleségnek is, sőt igazat adott annak a harmadiknak is, aki kifogásolta az ítéletet s azt merte megkockáztatni, hogy egy pörben nem lehet mindkét félnek igazsága. Az anekdota most megismétlődött a Lukács—Déry-affér alkalmából s a négyes bizottság az, amely rehabilitálta a jó öreg rabbinust. Az anekdota előránczizálásával nem akarjuk a bizottság ítéletének komolyságát leszállítani. Az ítélet komoly, okosságához pedig szó sem férhet. A rabbinusok okos emberek, tapasztalt rókák s jól tudják, hogy mikor

milyen ítéletet hozzanak. Mert néha a pörlekedő felek csak azért pörlekednek, mert békülni szeretnének. S ilyenkor nem az igazságot, de a béke útját kell megtalálni. Az igazság rossz békeszerző s mert a béke bizonyos esetekben mégis lényegesebb és hasznosabb, mint az igazság, okos bíró a béke kedvéért agyonveri az igazságot. A képviselőháznak is békére van szüksége s nem igazságra. S mert a békét az egyes pártok közt csak úgy lehetett helyreállítani, ha az igazságot óvatosan agyonverték, elő kellett keresni a régi recipét, a rabbinus bölcsességét, mely igazat ad a békülni akaró pörös feleknek. Mindenkinek igaza van, tehát senkinek sincs már oka a haragra. Ez a békeszerzés pszichológiája a politikában és a házasságban. A receptje nagyon régi, de még mindig nagyon jó.

HALMOS IZOR megint szerepel. A száz- és kétszáz-koronás gavalléria után most egy ötezerkoronás adománnyal lépett a nyilvánosság elé. Ötezer koronát szánt valaminek a kieselésére, amittől az emberek kedve elmenne az öngyilkosságtól. Más ember ekkora összegecskével szerényebb álmokat sző. Más ember ötezer koronával alapítványt tesz férjhez menő cselédek támogatására, tönkrement kisiparosok felségítésére. Halmos ur nem éri be ennyivel. Ő csengést akar adni pénzének, amikor odacsapja az asztalhoz. Cseléd és kisiparos támogatása? Ez már banális hangzik s ezenfelül nyárspolgári ize van. Öngyilkosjelölteket megmenteni, — egészen más valami. Ez az eszme oly nagy, hogy nem árthat meg Halmos urnak, hogy csak ötezer koronát szánt a megvalósítására. Itt kevés pénzzel nagyszerű ember benyomását teheti felebarátaira. S ez a fő. Megmenteni ugyan senkit sem fog, de legalább ő nagyszerű embernek látszik majd. S mert nagyszerű emberekben most nagy a hiány, jó, hogy végre akadt valaki, aki a saját költségén csinált nagyszerű embert magából.

FÓRUMJELENET.

ELSŐ POLGÁR: Tegnap alkonyatkor egész véres volt az égbolt alja. Pluto mosta benne fekete kezét. És én megéreztem, hogy rémes idők orákuluma volt a vérrel festett mennyboltozat. Jupiter küldöttje mutogatta piros pofáját... És ime! Meghalt Rothschild!

MÁSODIK POLGÁR: A zsidók királya! De hát számunkra csak jót jelezhetett a jóslat. Mert, mint kiderült, a megboldogult százezer koronát hagyott nekünk, bélpoklosoknak.

ELSŐ POLGÁR: Maga is bélpoklos? Persze, ilyenkor mindenki bélpoklos. Nézze csak, ott áll a háziuram; a városnál szerzett kitünő összeköttetései révén szegénységi bizonyítványhoz jutott s most eljött ide a maga részéért.

MÁSODIK POLGÁR: Borzasztó a konkurenczia! Manapság mindenki, akinek nincs foglalkozása, koldusnak megy, vagy írónak. Ezekhez a pályákhoz nem kell kvalifikáció.

ELSŐ POLGÁR: Ez csak egyik fele a bajnak. A súlyosabbik fele, hogy a társadalom és az állam megnehezíti a hivatásos koldusi működést. Hiszen már nem is lehet igazi koldus, akinek legalább ötvenezer korona vagyona nincs.

MÁSODIK POLGÁR: Nézze, hogy tolonganak! Hogy tolongnak, letépik a bőrt a ruhájukról, leszakítják a fekélyt a festett sebekről! Milyen falánk népség!

ELSŐ POLGÁR: Maga mért nem toladokid?

MÁSODIK POLGÁR: Adok valamit magamra; a feleségem az utca másik oldalán vár az ekvipázsban, lesülne a bőr az arczáról, ha möhónak látna.

ELSŐ POLGÁR: Szép nő a nagyságos asszony, amint látom. Az én feleségem maga is koldul. Ő most a városházán van, mert tetszik tudni, keresztény nőt vettem feleségül.

MÁSODIK POLGÁR: Mit gondol, mennyi jut ránk abból a százezer koronából?

ELSŐ POLGÁR: Sejtlemem sincs. Ez olyan, mint a totalizátor. Mielőtt a kasszához ér az ember, tulzott reményekben ringatózik.

MÁSODIK POLGÁR: Én már kiszámítottam, hogy körülbelül mennyi lesz. Statisztikám szerint ezer koldus veszi igénybe az adományt. Jutna mindenkire száz korona.

ELSŐ POLGÁR: Nagyszerű!

MÁSODIK POLGÁR: Várjon csak! Ebből mindenféle díjak levonandók. Kezelési költségek, kamatveszteség, közjátékony-sági jutalékok, adó és egyéb czimen. Azt hiszem, öt forint jut egy-egy koldusra.

ELSŐ POLGÁR: És ha elgondolom, hogy Rothschildnak hatszáz milliója volt!

MÁSODIK POLGÁR: Csak hagyatéki adó czimén fizetnek az örökösök husz milliót!

ELSŐ POLGÁR: Ez olyan, mint nemzeti ünnepek alkalmával az ökrösítés. Megsütnek egy ökröt egy egész nemzet számára.

MÁSODIK POLGÁR: Most itt váratom az ekvipázst, legalább tíz forint jár neki. Még ráfizetek az ügyre.

ELSŐ POLGÁR: Ezért mondtam, hogy nem jót jelezhetett az orákulum a tegnapi alkonyatkor az ég peremén.

(A tömegarádat elsodorja őket egymástól.)

Maitre Jacques.

Krónika II.

Rothschild-halál.

— febr. 17.

Rothschild Albert báró meghalt és hazája gazdagabb lett huszonöt millióval. Ennyit ért neki még halálában is, ami értéke az életének volt, folytatódik fiaiban, azaz vagyonában. Ő maga szegényen, mint mindenki más, áll most az Ur színe előtt, akinek semmi sem imponál abból, ami a földön nagy, lévén minden az ő alkotása.

Szegény puszta lélek lett belőle is, de nem tudom kárörvendőn a közönséges por sorába állítani, mondván: mindnyájan egyenlők vagyunk, a por és hamu, amivé leszünk, az egyetlen abszolút valuta közöttünk. Annyi demokrata tolongott az utcán a Heugasse palotája előtt s lehetetlenné tette; hogy Rothschild Albertet oly egyszerűen temessék, ahogy ő akarta. Nem a por és hamu, amiben egyenlők vagyunk, vitte a tömegeket temetésére, hanem a sok százmillió korona, melyben nem vagyunk egyenlők. Hiába minden: egyetlen vers, egyetlen kotta, egyetlen képviselőházi beszéd, sőt egyetlen részvénytársaság sem maradt utána, amit ő alkotott volna. S mégis érzi mindenki, a hitvány arany megvetője, hogy itt egy óriás dőlt ki.

Mi tette óriássá? A vagyona. Mi tette emberré? Hogy a vagyonnak nem tudott sem ura, sem rabja lenni. Sokat irtak most róla és én kutattam személyes ismerősei, barátai ismertetésében az embert, aki benne megszűnt élni. Megtaláltam, legalább az én intenczióm szerint, s mélységes részvétellel gondolok halálára, mint egy csendes tragédia nem éppen elmés, de megbékítő befejezésére. Nem volt ember legszűkebb körében, aki ismerte

volna. Ez nem fáj, sőt vannak, akik ennek örülni tudnak, mint a szemérmes asszony, aki meggyőződött róla, hogy félrecsuszott a függöny, de senkisémet kandikált be. De nem volt ember, akinek megnyilatkozott, akinek megmutatta volna magát. Ez tragédia, mint a szerelmes asszonyé, aki nem talált embert, akit méltónak ítelt a szerelmére.

Egy grandseigneur, zárkózott, de gög nélkül, egyedül, de blazirtság nélkül. Egy szomorú ember kimerültség nélkül, s egy közömbös lélek, akiben csak úgy reszketett az érzékenység: találni valamit, amiért érdemes volna embernek lenni. A piktorbarátja azt mondja róla, hogy nem szerette a moderneket. Ez magyarul azt jelenti: nem érdekelték az emberek, akik között élt. A másik ismeri mint asztronómust, aki maga állapítja meg a pontos csillagászati időt, meg a csillagvizsgáló helyének a földrajzi fekvését. Hát ez azt jelenti, hogy játszott az asztronómiával, mert semmi komoly szükség nem volt arra, hogy a csillagoktól kérdeje meg, hogy hol van s hogy hány óra van. A harmadik ember pontosan tudja, hogy mennyire rajongott a sakkjátékért, ami nyilvánvalóan szintén játék, míg a negyedik pontosan ismeri jótékony szívet, holott a jótékonyosság úgy üzve, mint ő tette, a legnyilvánvalóbb emberlenézés és lerázás.

Szórakozások és hajlamok szerint ki-ki ismerte belőle vagy a sakkjátékost, vagy az amatőr csillagászt, vagy a meczénást, vagy a műbarátot, de Rothschild Albert bárót, azt az embert, aki e különféle módokon szeretett tulesni idején, úgy látszik, nem ismerte senki. Családi élete boldogan kezdődött s hamar boldogtalanul végződött. A szokásos legendákat hozzáfűzik a korán elhalt hitves sirjához s a későbbi melanchóliát azzal a veszteséggel magyarázzák, melyet néhány évvel ezelőtt fia véres halála is tetézt. Én azonban tudom, hogy életbeli csapások nem változtatják meg az ember alapelkülétét s a vidám embert nem teszik szomorúvá s a szomorú embert a szerencse nem teszi vidámmá. Azonkívül merem tudni azt is, amit a többi illetlennek tart a ravatalnál is tudni, hogy neje halála után is volt köze a szerelemhez. S most megint tudom, hogy a zárkózott ember, aki a földön nem talál férfit, akivel megszusa a lelkét, az folyton keres az asszonyok között, abban a biztos tudatban, hogy ott sem fog találni. De keres, ahogy csillagászatilag megállapítja a pontos időt, noha egy pillantás a zsebórájára, megóvná ettől a fáradtságtól. Az ilyen ember jobb szeret keresni, mint találni, sőt azért keres, mert biztos benne, hogy nem fog találni.

A sok idegen, hizelgő, elfogult és avatatlan baráti ismertetés mellett a kiméletes méltatás egy lesujtó tényt domborít ki: nem volt jó milliárdos. Mint üzletember nem volt elsőrangú, nem tudott eléggé keresni, nem tudott Rothschild lenni, aki millióival ura kell hogy legyen a pénzpiacznak. Az ő kezében a Rothschild-vagyon gyarapodott, mint Rothschild-vagyonok szoktak, de a világ-gazdaságra nem gyakorolta azt a befolyást, mely minden Rothschild-vagyont nagyhatalommal tesz s olyan kötelességeket ró rá, mint a koronára. Nem volt grand financier. Az ő idejében keletkezett a munka szakszer-

vezeti mozgalmá s ugyancsak olyan szakszervezetté lett a tőke is: az egyes gazdagság meghátrált a részvénytársasági gazdagság előtt, az egyes vállalatokat kartelekke és trösztökké sűrítették. Minden eddigi Rothschild vezére lett volna e folyamatnak, ő pedig kivülről maradt s szembekerült vele. Csöndes filozófiával konstataulta az idők e változását s eszébe sem jutott, ahogy magányos embernek, aki elzárja a lelkét, nem is juthat eszébe, hogy ez a változó idő épp úgy az övé is és őt is megváltoztathatta volna, ha nem zárja ki magát az emberek közönségéből.

Azt hiszem, ez az ő magánéletének tragédiája is. A generációk egymásra következtek s gyengült a hagyomány az egyikben. Talán ő volt az első gazdag Rothschild, mert nem tudta magát vagyona kormányzójának. Nem érezte, mint a többi, hogy nekik nem anyagi előny az, hogy a Rothschild-vagyon az övék, hanem misszió, hogy ennek a vagyonnak tartoznak életüket szentelni. A Rothschildok mindig grandseigneurök s nagy kultur-emberek voltak, de elsősorban pénzemberek, akik hatalmukat, jelentőségüket és megelégedésüket abban találták, hogy nélkülök e földön nem történhetik semmi. Nem az a cél, hogy újabb százmilliókat keressenek, hanem hogy a meglevők uralkodjanak minden közgazdasági fejlődésben.

Rothschild Albertben mintha ez az ambíció szunyadt vagy meghalt volna. Ausztriában és Magyarországon a legnevezetesebb iparfejlődési étappeok Rothschild nélkül álltak be, ő, illetve a tőkéje csak azután jött résztvenni, vagy utolérni a már előbbjárókat. Megszűnt kezdeményező, megszűnt bátor és megszűnt döntő pénz lenni. Pedig a tőke akkora nagy, hogy a reális élet meg nem kerülhetne és ő sem kerülhetne meg az életet. Ekkora tőkének élnie kell, mint a napszámosnak s foglalkozást teremteni magának. Benne is van minden alapításnál, de mint jövevény, nem mint alapító. Ő csendes rezignációval tudta ezt s a tőke megváltozott természetének tudta be, ami pedig csak eltérése volt az ő egyéniségének, a Rothschildok megcsontosodott s milliárdkezeléshez szokott egyéniségének.

Talán csak kiesett egyénileg a sorból, talán a család esett ki belőle. Ez mihamar el fog válni, mihelyt ugyanazok a billiók a túlélő Rothschildok kezében épp olyan szeparáltak maradnak, vagy ismét benyulnak merészen az életbe. De ekkora misszióval terhelten nem állni annak magaslatán, ugyanaz a tragédia, mint a királyé, aki irigyli a hadnagyot, hogy az elmehezt az orfeumba, ő nem. Az ilyen nem való királynak, s ha mégis az, akkor boldogtalan ember, aki elszigeteltségében nem talál magához hasonlót. Azt hiszem, egy ilyen nem fejedelemnek való uralkodót temettek most Bécsben.

Kóbor Tamás.

Sírás a csunya nők menedéke, de a szépek veszte.

*

Omen nincs. A sors nem küld hozzánk előhírnököt. Ahhoz nagyon is bölcs, vagy nagyon is kegyetlen.

Rózsák.

Irta: GUSTAV WIED.

I.

A soffőr mereven, mozdulatlanul ült helyén, indításra készen; keztyüs keze az automobil kormányzó-készülékén pihent.

Benn a fehér villában ajtókat nyitogattak és csaptak be, aztán pedig csengő, fiatalosan üde női hang szólalt meg:

— Bodil, Bodil, a boámat! A boámat! Hol a boám?

— Itt van, kisasszony, tessék...

— És a keztyüm!

— A keztyüt a zsebébe tette a kisasszony...

A villa összes ablakai tárva-nyitva voltak és az udvartérre, a nagy, pázsitos ágyakra, a hónapos rózsáknak, a kisasszony kedvencz virágának messze pirosló tömegeire ragyogón sütött a szeptemberi nap.

A széles lépcső legalsó fokán állt az inas. A barna livré-kabát, mintha ráöntötték volna, úgy simult meg karsu termetén; kokárdás köcsöglapját a kezében tartotta. Már legalább is negyedórája állt így várakozón.

A tanácsos ur sietve lépett ki az ajtón; szürke délelőtti ruha volt rajta; galambösz fején panamakalap.

— De most már igazán sietned kell ám, Esztridkém, — mondta és türelmetlenül dörzsölte össze kezét — mert különben elkéssel a villásreggelitől.

— Megyek, megyek már, apám!... A keztyümet, Bodil!... A világosat!...

— De hiszen a kezében van, kisasszony...

— Vagy úgy, a kezemben van?! — (És a kisasszony nagyot kaczagott, hogy csak úgy visszhangzott a vesztibül.) — No, most hát megvagyunk.

Az inas fölrezzent s kitárta a kocsiját.

Tündöklőn, üdén állt a kisasszony a terrazon a tanácsos mellett. Arany haja hullámosan koszoruzta homlokát s orcáját; barna szeme, fehér fogsora csupa mosolygás volt.

— Beh gyönyörű idő!

— Igen; de siess már, fiam.

— És ezek a rózsák! Nézd, apám, a rózsák...

— Meglátod, elkéssel, Esztrid!

— Óh, hiszen majd megvárnak; megszokták már... Isten veled, apám!

Nyakába fonta karját és arczon csókolta.

— Isten veled, kicsikém... Ebédre hát hazajössz?

— Természetesen!

Megint megcsókolta apját, majd leszaladt a lépcsőn és beült a kocsiba.

Hirtelen azonban fölkiáltott:

— A kosarat, Bodil, a kosarat! Francziska néni gyümölcsét, Bodil!

A tanácsos türelmét veszve toppantott odafönn.

— Borzasztó, milyenek vagytok ti nők!

De a kisasszony ránevetett és pár csókot vetett kacsójával feléje.

Bodil, amennyire vén csontjai birták, szaladvást hozta a gyümölcsös kosarat.

— Tessék! — mondta lihegve és a kosarat odatetté az ülésre, a kisasszony mellé.

— Nos, indulhattok-e már? — kérdezte a tanácsos ur.

De a kisasszony megint kiáltott; szemét újra megbüvölte a rózsavirulás.

— Nem, nem! Néhány szál rózsát is hadd vigyek, apám; ugorj, Viktor és vágj le jó sokat!

— De, fiacskám...

— Kell, kell; hogy rózsát is vigyek Francziska néninek, apám; mit gondolsz, mit mondana, ha nem vinnék neki... Még egy ágat, Viktor! Még egyet!... Sok, sok ágat, Viktor!...

Az inas mindkét keze tele volt már hajladozó ágakkal, a melyek remegve görbedeztek virágaik sulya alatt.

A tanácsos ur már toporzékolt odafönn. Bodil pedig szinte reszketett a félelemtől, hogy hátha végül is harag lesz mindebből.

Ekkor a kisasszony hirtelen nagyot kaczagott.

— Menj be már, apa! — kiáltott pajkosan intgetve. — Menj be és csapd be magad után az ajtót, mert a mit én most itt kigondoltam, azt nyugodtan úgy sem nézheted.

— No hiszen, van eszemben, hogy bemenjek! — szólt a tanácsos komoly-erélyesen. — Mégis csak szabad még talán a saját házam lépcsőjén megállanom?!

Viktor a rózsakévéit odatette az ülésre, a kosár mellé. A kisasszony kihajolt hozzá s a fülébe sugott valamit.

Az inas bátortalanul pillantott a tanácsos felé.

— Hamar, hamar, Viktor! — mondta a kisasszony. — Egy-egy kis bokrétát mindegyik fülük mögé, a szerszámuk rozettájába!...

Mosolygás lopózott az inas szája köré; nem bírta leküzdeni.

— De hiszen nincsenek lovaink, kisasszony...

Hangos nevetés csendült Esztrid ajkán.

— Igaz, igaz, nincsenek lovaink! Erről egészen megfeledkeztem... Akkor hát vedd le a lámpákat s tüzz helyükbe néhány rózsáágat.

Az inas késlekedett.

— Nos! Hamar, hamar!

A fiu megint elszaladt a rózsásba s nekilátott a vágásnak.

A tanácsos ur sietve tipegett le a lépcsőn.

— Most meg már miben mesterkedtek megint? Még több rózsát akarsz?

— Maradj csak ott, a hol vagy, apa!

— Jó, jó, fiam, de hiszen belefulsz ebbe a sok rózsába...

— Hiszen azt akarom én!...

Viktor most leszedte az autó lámpáit s három-három hosszú és rózsáktól csak úgy görnyedező ágat tüzött helyükbe.

A kisasszony jókora csomó rózsát kapott föl most az ülésről s Viktornak nyujtotta.

— Szórd el ezeket itt körülöttem és dobj föl párat a kocsi tetejére is.

— No de, kisasszony...

— Talán te, apa?...

— Nem, azt már nem teszem! Annyira már — Isten a tanum — nem óhajtok részt venni a bolondozásaidban...

— Nos, akkor hát magam!

S szétszórta a sok virágot az ülésen és a leeresztett kocsi födére is dobott föl belőle, hogy úgy festett, mintha rózsazápor zudult volna rá.

— No és most maga is tüzzön egy szálat a kabátjára, Viktor és maga is, János!

A soffőr és az inas mosolyogva engedelmeskedtek.

Esztrid pedig most a legszebb ágat a saját kalapjára illesztette s egy szál rózsát a mellére tüzött.

— Ugy! Most már indulhatunk.

— De mit gondolnak majd rólatok az emberek odabenn a városban?! — jegyezte meg a tanácsos ur.

— Az emberek azt gondolják majd rólunk, hogy megbolondultunk! — felelt nevetve a kisasszony. — Rajta hát, János!... És ne felejtsd el, Bodil, hogy rózsát akarok az ebédasztalra! Sokat! Hónapos rózsát, amennyit csak lehet!

— Isten veled, apa, Isten veled!... Gyerünk hát, János!

A soffőr fordított egyet a kormányon s az autó szép lassan kanyarodott tova a pázsitkaréjok között; majd gyorsabb iramban meg-meghibbanva suhant át az udvartéren le a hársfasorba, amely a villától az országutig huzódott.

A tanácsos ur és Bodil még ott álltak a lépcsőn s utánanézték az automobilnak, mig csak el nem tűnt.

— Édes-kedves kisasszonykám! — szólalt meg Bodil. — Mily szép is volt a sok rózsza között!

— Bolond leányzó! — mordult meg a tanácsos.

— Sok rózsát tegyek hát az ebédasztalra?

— Hm. Nagyon elkényezteti a leányomat, Bodil!

— Bizony elkényeztetjük.

— Maga kényezteti el, azt mondtam. Maga!...

— Persze, — persze... De hiszen a tanácsos ur megtilthatja...

Szünet.

— Tegyek hát rózsát az asztalra?

— Tegyen.

S a tanácsos ur sarkon fordult és bement a szobájába.

II.

Egy órával az ebéd ideje előtt Bodil felöltözött a himzetes ruhájába, amelyben a kisasszonynak mindig oly nagyon tetszett és leballagván a kertbe, vágni kezdte az asztalra való rózsadiszt.

Az udvarbeli rózsatövekről is vágott, miután a kertbelieket letarolta, csak hadd berzenkedjék a tanácsos ur.

Bodil afféle teljes hatalmu kulcsárnő volt a fehér villában. Jókora időt töltött már a házban, mikor a kisasszony született. És hogy aztán, tiz évvel ezelőtt a tanácsosné meghalt, ő a ház belső dolgai fölött az egész uralmat szép csöndesen magához ragadta.

Az ebédlőben az asztalt már megterítette volt és hogy most egy kosár rózsával visszatért, nagy buzgón látott hozzá a diszítéshez.

Hat karcsu kis terítékvázát vett elő, mindegyikbe két-két rózsát tüzött s kettesével odaállította az asztal közepére. Jól festett a dolog.

Aztán egy-egy rózsával megrakott csészét helyezett el az asztalnak mind a négy sarkán és az egész abroszt szeszélyesen ide-odaejtett laza rózsaszálakkal hintette végig.

Majd a hattyuformájúvá hajtogatott szalvéták csőrébe is tüzött egy-egy halványpiros-bimbót. A kisasszony terítése köré pedig azonfelül még egész rózsabástyát épített, szegélyről nagyobb, befelé mind kisebb rózsákból. Gyönyörű volt az! S végül, talán tréfás boszantásul, egy-egy bimbót tüzött a szájjal csészék fülébe is.

A tanácsos ur átjött a szalónból. Frakkban volt, fehér nyakcsokorral és az érdemrenddel.

Hirtelen megállt, ránézett Bodilra, ránézett az asztalra, majd megint Bodilra.

Bodil pedig órá méresztette a szemét.

— No hiszen, mondhatom... — jegyezte meg a tanácsos ur.

Bodil pedig így szólt:

— De a tanácsos ur is kicsipte ám magát.

Szünet.

— Pezsgős poharakat tettem föl — szólalt meg aztán Bodil.

— Látom.

— Első fogásnak sült fogoly lesz. A kisasszony úgy szereti...

— Hm!... Alaposan elrontja ám azt a leányt!

— Ó, kérem... Hiszen a tanácsos ur elvégre megtilthatja ám...

A tanácsos ur megnézte az óráját. Csak pár perc hiányzott a hat órától; Esztridnek tehát most már mindjárt meg kell érkeznie.

— Ugyebár, lesz szives felhozni a pezsgőt, Bodil?

A kulcsárnó bizalmatlankodón nézett a tanácsos urra.

— Hiszen a tanácsos ur mindig maga szokott gondoskodni a borról...

A tanácsos átadta a kulcsot.

— Kérem... A legfelső polcra, jobbfelől...

Bodil átvette a kulcsot. Nem mert ellenkezni. De keresztüllátott a szitán: a tanácsos ur egyedül akart kiállni a lépcsőre, hogy a kisasszony annál jobban láthassa, mily diszt öltött, im, tiszteletére az apja... No de hiszen csak azért sem lesz egyedül.

— És a hűtődörben adja be, Bodil néni!...

— Hát persze, hogy a hűtődörben....

Az ajtó nagyot csattant.

A tanácsos ur mosolyogva nézett utána és megelégedetten dörzsölte össze a kezét. No, ez egyszer mégis csak sikerült lefőznie az öreg letromfolót.

III.

Az öreg Bodil még csak felére ért a pinczelépcsőnek, baljában a pezsgőspalackot szorongatta, jobbával a korlátba kapaszkodott...

Akkor hallotta azt a két kiáltást, azt a tébolyítóan vad két sikoltást, amelyek végighasították a villa szobáinak csöndjét és dermesztő rémülettel töltötték el az egész házat.

És rögtön, csaknem ugyanabban a pillanatban valami robaj, recsegés-ropogás, zugás hangzott, hogy beleremegtek a falak, mintha valami óriás állat zuzódott volna agyon a villa kövein.

Aztán csönd lett.

De csakhamar újra sikoltozás, zokogás, jajveszélés támadt és gyors léptek nesze hangzott és vad hangzavar riadt...

És mire Bodil feljött és a vesztibülbe ért, Esztrid kisasszony már ott feküdt holtan a padlón és mellette ott térdelt a tanácsos ur... frakkban, fehér nyakcsokorral és az érdemrenddel.

A kisasszony az automobilon csak Viktorral érkezett haza. A soffőr csak másfél óra múltán jött meg gyalog.

Azt mondta, bizonyára megpattanhatott valami a gépezetben, hogy az inas nem bírta megfékezni. Másképp a szerencsétlenség meg nem magyarázható, mert hiszen Viktor épp oly megbízható, gyakorlott kormányos volt, amilyen ő maga.

De hogy a két fiatal teremtés mért indult nélküle a városból, azt sehogy sem bírja megérteni.

Karen, a szobalány látta volt, mint ültek szorosan egymás mellett az első ülésen, mikor a kocsni örületes

sebességgel végigszárguldott az udvartéren, át a pázsitkaréjokon és a rózsás ágyakon... És a kisasszony akkor hallatta azt a két rémes, iszonyu sikoltást... És Viktor az utolsó pillanatban eleresztette a kormányt és átkarolta a kisasszonyt... És az automobil ekkor teljes erővel csapta oda a villa falához halálosan mindkettőjüket.

... A szerencsétlenség persze nagy és borzalmas feltűnést keltett. Hiszen a kisasszony közkedveltségnek örvendett volt mindenfelé.

És az a szegény, szájalomraméltó apa! Mélységes részvét nyilvánult iránta mindenütt.

Azért is hát innen-onnan megkérdeztették a villában, mily virág volt a kedvencz virága a kisasszonynak.

S azért is a kisasszony koporsója a temetés napján csak úgy roskadozott a lángszin piros rózsák tömegétől.

Akkora közkedveltségnek örvendett szegény... Bizony, néhány család, már akik bejáratosak voltak a fehér villába, aznap még színházba sem mentek, pedig hát éppen bérletük napja volt.

Aforizmák a divatról.

Nem minden keztüös kéz tiszta.

*

Az emberek többször tapossák sárba mások érdemeit, mint saját nadrágjukat.

*

Ha azt akarod, hogy milliomosnak tartsanak, illatszer helyett benzint használj.

*

A jól szabott, finom öltözet jobb idegcsillapító, mint sok orvosság.

*

Gyászruha még nem jelent vérző szívet.

*

Nem mindig ferde annak a sarka, ki görbe utakon jár.

*

Könnyebb gavallérnak látszani, mint gavallérnak lenni.

*

Női szívet jól megkötött nyakkendővel is lehet hódítani.

*

A sárczipó a szegény ember gummikereküje.

*

A zsebkendő olyan, mint a pénz: mikor legjobban kellene, — nincs a zsebünkben.

*

Az elegáncia a lélek finomságának látható jele.

*

Aki a divatot megveti, az sohasem ismerte.

*

A lakkcipó olyan, mint a versenyparipa. Hamar kijön a formájából.

Mangold Béla Kolos.

Tristia.

Én sápadtlángu, álmos gyertyaszál,
Mért égek itt a hónapos szobába? —
Ha lelkem innét messze délre száll,
Mért vagyok oly rég rábnaak idezárva?

Jöjjön valaki halkan, nesztelen,
Mint hogyha fátylas alkonyi köd szállna,
És fujjon el egy fáradt éjjelen,
És csend legyen a hónapos szobába'...

Kelen László.

Saison.

I.

A mindenható bacillus előtt.

— Ez az ... — mondotta a doktor.

Azzal elővett a kis fadobozból egy vékony üveglapot és a görcsö alá tette. A következő pillanatban már előttem volt az aktuális pestisbaktérium, a mindenható bacillus. Szinte elkápráztam a szédítő távlattól. Alig huszonöt centiméterre vagyok tőle s a szemem a cső villogó nyílásán egészen jól látja a két üveglap közé szorított tényészetet, a komprimált halált, a semmit, amely testet öltött és így biztosan figyelhetem, összehasonlíthatom a vérsejtekkel, amelyek óriási tényéroknek tünnek mellette. Ünnepi érzés borzong át az idegeimen. Most a férgek királyát látom. Majdnem kéjes elgondolni ezt. Egy régi bölcs mondja, hogy nincs edesebb, mint biztonságban félni és nézni, mint vicsorog ránk a rabló a vasrácsok mögöl. Arról gondolkodom, hogy ha ez a telep megelevenülne, minden budapesti embernek jutna egy adag becsületes halál. Csak hegycsucokon, örvények mellett éreztem ilyen édesen borzongót, vagy másutt, ahol a veszélyek lehetősége szinte feszülve, de hiába tiltakozott az életem ellen, arzenálok udvarán, a gulába rakott néma ágyugolyók előtt, a trieszti óriás-gyógyszertár mérgekamrájában, amelyben annyi a gyilkos nedü, mint a korcsmákban a bor. Sehol se nyílt azonban ilyen fekete panoráma. Ebben a savószinü pépben a szemnek láthatatlanul mindennél alattomosabb veszély alszik, összehúzódva, semmivé törpülve, liliputi területen temetők nyulnak el, végzetek intéződnak el, gyászindulók harsannak, ez már a halál bombasztja, maga a negativum, az elmulás shakespeareien tömör kifejezése.

Nem hiszem, hogy a modern technika dicsekedhetnék ilyen vivmánynyal, mint ez az indus parazita, amely már az ókorban élt s a középkori háborukban kedvére dözsölt és lakmározott. Mindenütt az erőközpontosság a probléma. De a mi mechanikusaink ujjonganak, ha ötven kilogramm súlyu benzínmotorban

negyven HP-t tudnak felhalmozni és váltig dicsekszenek a rádiummal, amely új energiákat sugároz a semmiből. Micsoda energiák nyugszanak ezen a zselatin-lemezen, minő el nem vénhedő erők, amelyek osztódva és kopva ocsudnak, minő forradalmak. Félrevert harangokat, jajveszélő litániákat, riadó világrészeket hallok, hogy bámulom itt, gyönyörködve a félszemben, s erőket, pénzeket, hatalmakat érzek mozdulni, az egész emberiség univerzális energiáját, valami ellen, amit nem is látok pusztá szemmel. Annak idején, mikor a bécsi orvos szelidíteni próbálta ezeket a láthatatlan fenevadakat s kisurrantak a keze alól, megsejtettünk valamit ebből a perspektívából. Mi lenne, ha most ez a klinikai preparátum széttörné üvegbörtönét? Minden fantázia halvány az elgondolására. Egy világháboru gyerekes csetepaté ehhez. Ha egy állatsereglet fellázadna s éhes oroszánok százával viháncoznának a budapesti utcákön, nem okozna olyan riadalmat, mint ez a pár halk vonalka, amely most békésen sütkezézik a februári napfényben. Mert a többi baktériumot még lehet kapacitálni. Némelyiket megszelidíti a fagy. A kolerabacillusra annyi citromlevet se kell ráfröccsentenem, amely a teámat megizesíti és nyomban meghal kolerában. Azok a korcs szálacskák, pálczikák, dugóhuzók és ostornyelecskék, amelyekkel olykor a halál szokott megfenyíteni bennünket, mind játékszerek hozzá képest. Nem akadt még oroszánvadász, aki elevenen elfogta volna. Ő mindnyájuknak a fejedelme. Nemzedékek haltak el általa, sirok domborodtak, emberek némultak el, akikről semmit se tudok, de ő még itt van, holtan is rettenetesen, dinasztikus méltóságban. A társai csak kritizálnak és tiltakoznak ellenünk. Ő azonban tagad. Dühösen és elszántan tagadja a napfényt és a vért, mint egy keserü filozófus és mint igazi pesszimista gyökerünkben tagad bennünket is, láthatatlanul, mint aktiv erő, egy sötét agy szüredéke, végső, megvalósult következtetése egy embernek, aki lelkéből megutálta ezt a lehető legrosszabb világot s az élet helyett a halált igenli. Ő már az abszolút semmi, a koporsósözög, a kriptakulcs, a szemfedő csücske, az örök kártya-partiban a brutális kilenczes, magának a halálnak a kezében.

Mégis rokonok vagyunk vele. Mióta szemben ülök kellemetlen vis-à-vis-mmal, ez a furcsa gondolat buzdul föl bennem. A rózsa, amely a kertben lélegzik és nő, nem olyan rokon velünk, mint ő. A rubin idegenebb tölünk. Hiszen ő is él és életet akar, a maga életét akarja. Bizonyára csak a világnézetünk különbözik. Neki a tárgyak fonákja a szín, a fekete a fehér, a halál az élet, az éj a nap. Mi pestisben halunk meg. Ő egészségben. Gyüleletes és undok lehet előtte az egészség, minden, ami fehér és viruló, s a gömbölyü női nyak is csak tenyészföld az ő számára, amelybe csirákat dug s kinöveszti belőle — rossz kertész — a sebek bazsarózsáit, a tályogok csuf napraforgóit. Igaz, sokáig vár és böjtöl borzok, menyétek, patkányok bundáján, mig végre alkalma akad erre a rut rózsaszüretre. Most

Kinában nyílik a tavasza. Hiába igyekezném bebizonyítani neki, hogy a rózsa szebb, mint a seb. Tagadná. Hiába kérdezném, hogy miért él. Hasonlót kérdezne tőlem. Erők vagyunk mindketten s mindaketten élünk. Én valaki vagyok, aki azt mondja: igen. Ő valaki, aki azt mondja: nem.

Lehotai.

II.

Kibiczek a Duna-parton.

Zajlik a Duna s a februári dél fényességében apró, tarka csoportok álldogálnak a lépcsős rakpart szélén.

Csillogó szemü, pirosrafagyott kezü s igen különböző arczu és pénztárczáju emberek verődnek itt ilyenkor össze s csendes, mélézó vágyakozással bámulják a téli Dunát, a mely most mozt játszik nekik. Pillanatról-pillanatra változó arabeszkeket ír a széles vízhatra az uszó jég. Szeszélyesen czakkozott havas táblák torlódnak össze, egymás hátára futva s furcsa, riszáló muzsikát zengve a fehérsipkás Gellérthegy és a Redoute komor, meredek homloka között. Olykor kicsillan itt-ott a csodálatosan tiszta és hideg vitztükör s egy percze éles, eleven rajzban szalad lefelé az Erzsébet-hid négy kis gót tornyocskájának képe az átlátszó mélységbe, mint egy óriási camera obscurá-ban. Aztán ujra jönnek a mozgó szigetek, reccsenve futnak egymásba s fantasztikus térképeket formálnak a szines, friss akvarellek fölé. És a vaskorláthoz támaszkodó sárga, fekete és szürke nagykabátokból, libegő boákból és vastag sálókból kíváncsi, érdeklődő arcok mosolyognak, öreg, fáradt és fiatal, vidám, kerekrenyitott szemek báméskoznak a természet groteszk mozgóképszínházán.

— Mademoiselle, — csendül fel egyszerre melletttem egy élénk gyerekhang — est-ce que c'est de véritable glace?

S az álmodozó szemü, fitos orru kis francia bonne mélézva bólint rá széles karimájú bársonykalapjával: igazi, persze hogy igazi jég.

És én egyszerre megértem ezeket az ácsorgó, sóvárgó nézésü, topogva fagyoskodó embereket, a kik nap-nap után eljönnek ide nézni a jeget, csiklandoztatni sápadt arcukat a déli napsugárral s elfelejteni egy félórára a kissé bizonytalan stilben épített bérkaszárnyákat, a tutuló automobilokat, a szűk utczákon dörögve futó kocsikat, hazánk bronzba merevitett jeleseit, akikkel iszonyodva álmodik a pesti gyerek, a piros hordársipkákat, a felemelt házbért, az akadémiai pályadíjakat, szóval a huszadik századnak ezt az egész finom, nagyszerü és sokszor pokolba kívánt kulturáját. Ezeknek az embereknek — ne tessék nevetni — a természet kell. A természet, az igazi jég, a mit nem gyárban állítottak elő, a mi emberek nélkül, sőt talán daczára az embereknek lett, fönn, valahol Passau körül, erdős hegyoldalak közt, egy átlátszó, holdas téli éjszakán. Vézna, köhögös mellü hivatalnokok, Nestlé-liszten gömbölyödött, apró emberkék, vízesszemü nevelőnők, deres-

bajuszos öreg urak, népség, katonaság, pórok és nyugalmazott államvasuti ellenőrök, eh, mit tudom én kik, — ugy jönnek ide egy másik világból, amely ott zakatol husz lépésre a hátuk megett s amelyet léniával és körzövel mértek ki, mint akik nagyon elepedtek más valamiért, ami nincs körülhatárolva, eltelekkönyvelve s ami nem egészen biztos, változatlan és pénzért megvehető. És kábultan a sárga napfénytől, remegő orrczimpákkal, nyitott ajkkal állnak ott, kicsi, félénk csoportokba verődve és nézik, értik és érzik a felhők és vizek játékát.

Az innesső hidláb tövén éles csattanással hasad ketté egy hatalmas jégtábla. Fehéren porzik az agyon-surolt jégtörmelék s a nap aranyos taréjt csillant meg a tetején. Megrebbent, izgatott szemek fordulnak arrafelé s magában mindenki lázasan tippel: a kisebb darab uszik-e jobbra, vagy a nagyobb? És mindenki füzhöz a valami reménykedést, ha igen, akkor... és ha nem... akkor...

És ez nem véletlen. Ez az a szál, ami ahhoz a másik világhoz füzi őket, amely keserü vágyakozást érlelt a szívükben minden után, ami véletlen, kiszámíthatatlan és szabad. És ez az a különös valami, ami még a jókedvüket, a nevetésöket is megöregíti, fanyarrá teszi. Ez az, amiért még a Dunát is csak akkor szereti a pesti ember, ha mozt játszik neki s ami annyira elérékenyített egy francziául pötyögő gyereknek szomorü együgyüségében. A természettel beszélget itt egy csomó ember a Ferencz József- és az Erzsébet-hid közt, sóvárogva nézve a csillogó, ezüst jégtáblákat, amiket idegen, messze és bizonytalan czélok felé hajt a sima, zöld víz s daogva, elakadva próbálgatja a beszédet a hónapos szobák lakója a Kozmoszszal. De nehezen megy; messzire szakadt a földtől, amely kicsiráztatja a füvet, a levegőtől, amelyben sirályok kergetőznek s a vitztől, amely szüretlenül s városi szabályrendelet nélkül folyik, és a másik, a cementfundamentumra épített világ nyelve téved minduntalan a szájára. De ha a lóverseny izgalma üzi is ki a zajló jéghez, ha aeroplánnak látja is a fehérszárnyu, sikongó madársereget, ha moziképet is vár a Dunától, mégis van valami elrejtett, föl-fölebredő ösi kíváncság az érzései, a gondolatai alatt, ami még a százezer koronás főnyeremény-óhajtásánál is erősebben gyökeredzik benne, s amit talán ő, talán az apja, vagy még a nagyapja hozott magával igazi hegyek közül, igazi pusztáról, ahol nem gyárban készitik a jeget, nem kerül pénzbe az a metamorfózis, amely a hóból sarat csinál, s ahol nem kérdezik a kis pufókképi, karikáranyitott szemü gyerekek a kisasszonytól, hogy: est-ce que c'est de véritable glace?

Ezért ácsorog őtt egy csomó ember februári dél-előttökön a sugaras Duna parton, fázva, szomorkodva és reménytelenül szines, pompázó álmokat álmodva.

Kárpáti Aurél.

Diana sósborszesz elsőrendü fertőtlenítő-eszköz, mely szaggatások, szurások és egyéb fájdalmak csillapítására ajánlható. Kapható mindenütt.

INNEN-ONNAN.

♣ **Lovaggá-avatás.** Tizenhétszázötven éves leánykák és ugyanolyan fiatal hercegkisasszonyok nagy izgalmak között várják az első bált, az első nyilvános szereplést, mely beviszi őket a társaságba s örömhöz, diadalokhoz juttatja. Péter király hatvanesztendő korában élvezte a tizenhétszázötven éves gyönyöreit. Hatvanesztendő lett, mire eljutott az első bál éjszakához, az első nyilvános szerepléshez. Róma az első stáció, az örök város az a nagyszerű bálterem, a hol Péter király először mutatkozik a nagy nyilvánosság előtt. A bálterem kapuit elzárva tartották előtte s ha bebocsájtást kért, előbb végignézték őt, aztán hol fogyatékos ruháját, hol a körmei tisztaságát vették szemére s hazaküldték. Az olasz király engedékenyebb volt. Egy tizenhétéves leányzó bebocsájtást kért, egy sokat mellőzött szüzcseke bál levegőre szomjazott s az olasz király szíve megesett a leányzón. Ajtót nyitattatott neki, karján fogta s úgy jelent meg vele Európa nyilvánossága előtt. Aztán asztalához ültette, megvendégelte és felköszöntötte. Péter király, mint szemérmes leányhoz illik, lesütötte szeméit, a pohárköszöntőre meghatóttan válaszolt. Beszédén meglátszott, hogy ez az első pohárköszöntője: kissé hosszú volt. Most nyílt először alkalma beszélni, tehát kibeszélte magát. Mikor mindennek vége volt, a konyhában megszámlálták az ezüst evőeszközöket. Semmi sem hiányzott. Péter király lovaggá volt avatva.

⊙ **Izabella-bál.** Eötvös József bárónak bizonyára nagy kedve tellett volna abban a faluban, mely a mult hét szombatján felvonult az Opera színpadára. Nem volt ott olyan paraszt, kinek legalább ezer hold ne nyomta volna a lelkiismeretét, a bíró exczellenciás ur volt, a vőfélyek méltóságosok és még a falu jegyzője is titkos tanácsos. Az Izabella-bál parasztlakodalman jó néhány millió korona volt képviselve. És ez az arisztokrata sokadalom, mint valami százados hagyományt, úgy játszott el egy falusi menyegzőt. Talán egy kissé kasirozva volt ez a magyar vigasság, a grófnők esetleg nem jó szótagokat hangsúlyoztak és a népiesség eleinte nehezen is ment: de egészen véve szép, szíves és — a mi a fő — nagyszerű est volt. A főhercegek kezdetben csodálva hallgatták az ő-betűk gyakori használatát és megdöbbenek a tájszólástól; de aztán belenyugodtak ebbe is. Azt hitték, hogy nem a parasztok, de ők tudják hibásan a magyar nyelvet. És ebben volt is valamelyes igazság.

— **Husz esztendő.** A *Hét* munkatársai, belső emberei; bizalmasai és egyáltalán a vele szorosabb kapcsolatban lévők az elmúlt héten évfordulót ünnepeltek. Intim, családi ünnep abból az alkalmából, hogy e hónap 15-én volt husz esztendeje annak, hogy *Hajdu* Sándor, *A Hét* kiadóhivatalának vezetője elfoglalta helyét nálunk és husz esztendőn keresztül mindig egyformán buzgó szeretettel, soha meg nem apadó szorgalommal, de évről-évre növekvő hozzáértéssel és immár közmondásossá válóan megható hűséggel töltötte be. Husz esztendeje dolgozik *A Hét* legkevesebbet emlegetett, de kétségtelenül legszorgalmasabb — és bizonyos adott alkalmakkor legfontosabb is — munkatársa azon, hogy sem előfizetőnek, sem munkatársnak, sem üzletfélnek semmiféle jogos kívánsága kielégítetlen ne maradjon és hogy *A Hét* egész közigazgatása példás rendben, ideális pontossággal és pontosan fungáljon. Husz esztendő alatt így tette az ő csendes, de célját mindig látó működése azt, hogy *A Hét* világa és az olvasói között olyan intim kapcsolat keletkezett, aminőt más lapnál az olvasóközönségével elképzelni is alig lehet: *Hajdu* Sándornak a min-

den aprólékosságra kiterjedő figyelme és szeretetreméltósága is egyik oka ennek. Mert *Hajdu* Sándor az az egyetlen *hajdu*, akiről elmondhatjuk, hogy ért a harangöntéshez is. Amikor például a munkatársakon a kéziratot kell behajtani, akkor könyörtelen és pontos, mint a *hajdu*. De amikor a kézirat már a kezében van, akkor kiérzi belőle a harangszót, a gondolatoknak és szavaknak azt a muzsikáját, amely belereng *A Hét* hasábjából az olvasó fülébe is és amelynek vulgó irodalom a neve. Husz esztendei munka *A Hét*-nél, husz esztendei szakadatlan együttlét — már nem is írókkal, hanem magával a most mult husz esztendő magyar irodalmával — *Hajdu* Sándort is literary gentleman-jévé teszi a foglalkozásának, olyan emberré, aki nem csupán mint adminisztrátor, mint anyagi dolgok rendbentartója és felelőse kiváló a maga szakmájában, hanem a beléje oltott ösztönök és hajlandóságok szerint valóságos szenvedélyes kedvvel végzi a dolgát és ragaszkodik irodalomhoz, irónépséghez egyaránt. Husz évi munkája csendes, de nem nyomtalan, nevét az olvasó csak nagy ritkán látja, pedig azért mégis úgy van a dolog, hogy a XIX. század legvégének és a XX. század kezdetének az irodalomtörténetében ott lesz *Hajdu* Sándor neve is.

— **Gólyafarsang.** Rózsapiros emberi bimbócskák, pihegő parányok, kik még az anyatest meleg selymébe gubózva aluszszátok az életinni álmat, de közeledtek már angyali nesztelenséggel és sóvárgó titokzatossággal szent és fájdalmas küszöbéhez a létnek, ügyeljete csak gonddal a születési percze, gondoljátok meg, hogy ennek a náthás és farsangos februáriusnak huszötödik napján nem szabad senkinek születni Pesten. Mert ez egy napon nem lesz, aki segítséggel és oltalommal veletek tartson az emberi küzdés legelső hősi tusáján, a világravergődésen, nem lesz, ki leválasszon a forró és reszkető érről, amelyen át az anyavér drága patakja fut a szívetek felé, nem lesz, aki az első fürdőcske langyos és üde hullámaiban végigringasson és szoros, meleg pólyába kösse galambgyöngeségét az omlatag kis testnek. Ezen az estén táncolni mennek a gólyanénik, a tudós nők, a pesti bábák. Ezen az estén az ókularé és olló, fürösztöteknő és szerszámotáska, köldökgöngyölő, fülfürő és mind a többi idilli jószág nem kerül kézbe, — de kézbe kerül a legyező, táncrend és nyíló virág. Azt mondják, hogy ez az első baba-bál Pesten, pedig rebesgettek már ilyesmire valaha régen is, de nagyon, nagyon régen, amikor még valahány baba, az mind öreg volt és bibircsosállu, szemüveges és pupos, néha bajuszos, néha kancsal, és minden bábának vasból volt az orra, akkor is megvolt minden évben a nagy bál, — nem a vigadó teremben, csak a Gellérthegy ormán és nem villámfénynél, csak kénkő és lidércztűz mellett és nem rezsebanda, de bőjti mennydörgés és fekete macskák veszett kórusa muzsikált nekik. De ma már nincsenek többé vasorru bábák, öreg tudós néni is kevés, ma már csinos és fitos, karcsu és ifju madámok vannak, a fehér kötényük fodros és himzett, a frizurájuk fürtös és csokros és ők maguk ugyan ráérnek farsangolni és piperézni, hisz esztendőről-esztendőre egyre csak — kevesbedik a dolguk . . .

♣ **A megszegyenített Tintoretto.** A Szépművészeti Muzéumból elloptak egy Tintoretót. A kép megkerült, de a tolvaj nem. Rendes körülmények közt a dolog megfordítva szokott történni: a tolvaj megkerül, de a képnek nyoma vész. Mert egy pompás Tintoretóért szívesen ül egy pár hónapot a tolvaj. Ahol pompás Tintoretóról van szó, ott a tolvaj jobban félti a képet, mint saját magát. Veszsen a személyi szabadság, csak maradjon meg a kép. De a kép ez egyszer megkerült. Miután csak öt meg tíz koronákat kínáltak érte, a tolvaj visszajuttatta a Muzéumnak. S itt válik tragikomikussá az egész tolvaj-

história. Remekműveket ugyanis rendszerint háromszoros áron keresnek, ha azokat valahonnan már ellopták. Amit lopnak, amiért hónapokat, sőt esztendőket kockáztatnak, az bizonyosan igazi remekmű. Így gondolkoznak a remekművek gyűjtői s felverik a lopott kép árát. De most nem így történt. A képet ellopták s aztán nagy óvatosan visszalopták a Szépművészeti Muzeumba. Egy Tintoretto, amelyért csak öt és, tiz koronákat kínálnak. Így még nem kompromittálták Tintoretót. Csak az kell, hogy még egy párszor ellopják s akkor Tintoretto közönséges giccs festővé redukálódik. Így járt Tintoretto Budapesten. Ajánljuk azoknak, a kik Tintoretót igazán szeretik és becsülik, hogy ne hozzák őt Budapestre, ahol a kép ellopása nem dicsőség, de megszégyenítése a művésznek.

* * *

= **A király szakácsa.** Ugy bucsuzott el bizonyára az édes öreg Bécsből és nikkeltográcsos, porcellánkemenczés, gyönyörű konyhájától a Burgban, olyan hűdélisen és könnyedén, mint aki csak egy karneváli kirándulásra megyen, vagy mint aki hívséges cselédi passzióból követi urát exotikus vadászati bolyongásában, hogy a sivatagban is elkészíthesse neki a mindennapi jóízű levest és friss tortákat. Így jöttek Pestre, ahol ez enyészetes és rossz hónapnak minden szürke felhőjében, minden utcái pocskéntjében valamely ártó nyavalya ördöge lakik. Egy ilyen rossz dzsin, ilyen vampirbestia, a szürke ködrongyokban bujkáló influenza akkor is ott settenkedett a királyi várhegy fagyos utjain, amikor az udvari népség, a kíséret megjött. Az undok szája csepegett még a koldusvértől, a gyermekhústól, és már újra prédára lesett, talán valami igen nagy urra, talán csuparany katonakebelre szeretne volna rámarzni förtelmes csókját és az lett belőle, hogy a szegény, izletes, pecsenyeszagu szakácsot harapta torkon. És a szegény szakácsnak nem is kellett több, — a szakács fázékony, mint egy mielegházi rózsa — a konyhai hőség, az illatos levegőzők és fűszeres párák trópusi enyhétségében elfinomodott tüdeje, toroka és a budai tüzhely tündöklő majolikalapjai nem ragyoghatták már vissza az ő okos és figyelmes arcát, ahogy a fogolyadarak pirulását leste, és büszkén villanó szemét, ahogy valamely klasszikus parfait-remekben elgyönyörködött. A király szakácsa meghült és meghalt, gyász van a konyhán és bizonyára gyász van a felséges öreg gazda szívében is, bizonyára nem is esik jól neki mostanában az étel, amikor a felzúfrázott fáczánfej, a gyászfehér tejhab és minden konyharemek csak a halálról beszél...

* * *

= **A csiki csendőr.** A kakastollas legény unta az ügyet, örökön csak tolvaj cigányok után bujkálni a kukoriczában, szökött cselédeket hazaszuppolni, virtuskodó suhancok duhaj bicskáit csendesíteni, szociálista kanászokat pofonverni és sztrájkoló kubikosokban szuronynyal és sortűzzel buzdítani a munkakedvet. Nemesebb örömekre vágyott. A vágya nem is volt festett egekbe néző ábrándozás csak, mert a nemesebb örömek mennyországába meg volt az utiköltsége, ötven ezüst megspórolt forintok csengő képében. Jaj, ötven forintért, száz koronáért mennyi nemes örömet vehet egy csendőr! Egész farsangra való bort, sonkát, fánkot, ha pákosz, valamely pompás ujmódi puskát, ha öröme telik a fegyverjóságban; egy láda bölcs könyvet, ha tudnivágyó, egy tucsat asszonyfélélt, ha csókra éhes és egy sereg osztálysorsjegyet, ha bolond. A balga csendőr azonban e sok minden helyett vett magának a száz koronájáért egy toprongyos embert, akinek ezért a száz ezüstpénzért bele kellett ugrani a vízbe, nem nagyon mélyen, csak úgy hónaljig, és ordítani és hörögni kellett, és engedni, hogy a jó csendőr utánarugaszkodják és a lajbija csücskénél kivontassa a partra, ott aztán mégjobban bögni, hogy az Isten áldja meg az őrsvezető urat, bizony pokol-

nak szántam a bolond fejemet, pedig hat árvám maradt volna a falumban otthon, ha a csendőr ur nem jön... Egész helyes kis üzlet volt, mindenki jól járt; a paraszt jól járt, mert egész télen törhette volna favágó balta a markát, mégse lett volna ennyi sok pénze; a csendőr jól járt, mert életének cigánypofozó köznapi szürkeségébe ünnepi aranyfényt hozott egy szépséges ordó, a hiuság vásáranak ez a bűvös zsetonja, amit egyazon mohósággal markol magához a nagy kártyás, a kockajátékos, a hitvány spiller és együgyű kibiciz, — az ordó, aminek sugaraire még a legfőbb katonák aranyos attilája és a legnagyobb urak selymes kabátja is szomjasan áhit, hát a szegény csendőrlégeny pösztő mundérja! De legjobban járt a magyar közigazgatás, mert boldog egy közigazgatás az, ahol az utolsó szegény pusztai csendőrök közt ennyi merész fantázia, ennyi nagyratörő hiuság és nemes törekvés terem. Csakhogy a magyar közigazgatás nem tudta kellőképp megbecsülni a szerencsét; a turpisság kisültével elcsapta a nagyálmu legényt, nem is gondolva arra, hogy fantázia és hiuság nélkül nincsen emberi nagyság. Pedig ki tudja, komoly veszedelmek közt milyen hős tudott volna lenni ez a bolondos zsandár, aki, mert nem akadt a kezére menteni való élet, drága pénzen vett magának egy vízbefulladó rongyost? ...

⊙ **Szerelem a tolonczkocsiban.** A tolonczkocsiban két embert vittek az ügyészségre: egy rabasszonyt és egy lelánczolt legényt. A szabályos idő elteltével azután megszületett a gyerek... és aki nem takarja el erre szégyenlősen az arcát, az forduljon a hamburgi börtön felé, a rabasszony czellájának homályát kutatva. Mi történt a tolonczkocsiban? A fiunak láncza volt kezén-lábján és mözduatlanul és bénán nézhetett az asszonyra, aki minden örömet és ragyogást magában viselt. Ez az emberpár a világrenden és minden erkölcsön kívül ölelkezett ott a kocsiban. Valami ősi állatiasság volt ez? Talán; az egyedüllétük olyan lehetett, mint a legelső embereké és mindent, mi körülöttük volt, ellenségnek éreztek. Talán épp ezért egymáshoz menekültek. De lehet cinikusabban is magyarázni és okosabban: nem a legelső embereknek érezték magukat, hanem legutolsóknak. Daczosan és a gonosztevők elszántságával virágozták fel az egymás néhány pillanatát. Diadalt akartak szerezni elnyomított testüknek, ítéletet hozni önmaguk fölött, hogy igenis megérdemlik a világ örömeit. Talán így volt. De talán semmiféle magyarázat nincs rá és mi hiába kutatjuk, mi járt paraszteszükben, míg a hideg és szellős tolonczkocsi az ügyészségre ért. Esetleg egy megváltónak kellett így megfogannia, ki egy május elsején a szülei emlékére majd felgyújtja a hamburgi börtönöket.

SZINHÁZ.

Oedipus király.

(Diszeldadás az Operában.)

A budapesti publikum, amely a tébai tragédiát a hofmannsthalai versekből és Strauss Richárd ideges futamaiból ismeri, szerdán este merithetett az ősforrásból, a sophoklesi költészet tisztá és mély pesszimizmusából. Amily távol esik tőlünk időben ez a dráma, olyan közel van emberi voltánál fogva az idegrendszerünkhöz. A primitív és elfinomult ösztönök sokszor találkoznak egymással. Mi természetesen már nem érezhetjük kinyilatkoztatásnak, vallásos misztériumnak, mint a görög nép, amely egy volt a szinpaddal s a földi lét mélyebb színét, az érzések tiszta objektívációját bámulta a nézőtérrel összeforrott, tarkán kavargó színen, de azért misztérium előttünk is, emberi

IRODALOM.

misztérium és az egész cselekmény szimbólum. Ők közvetlenül látták ezt. Mi az intellektusunkkal és az új lélektani apparátusunkkal hámozzuk ki, amit ők megsejditettek. Ime, itt van az ember, aki nem tudja, mit tesz. Minden cselekvés sötétben történik. Csak a következményei világítanak reánk s követelik a sorsunkat. Ez, amit új frazeológiával úgy fejezünk ki, hogy mértéke-e az agyunk a földi dolgoknak, a sophoklesi dráma legmélyebb jelentősége. Rokon azonban velünk a dráma minden ize, a tónusa, a tulzott és harsogó pesszimizmusa, a gyászszal tetőzött gyásza, a befeketített feketesége s nem érthetetlen többé maga az antik mese sem, mióta Freud pszichológiája kimutatta, hogy az antik vérfertőzések álommotívumok s a költészetben, mint jelenségek egy ősi félelem megnyilatkozásai, tiltakozása a jobb erőknél egy bennük lappangó és kísértő gondolat ellen. Az ember elcsodálkozik, mi mindent érzett meg *intuitíve* a görög költő. Mi tudjuk, ami előtte csak derengett s ebből az új látószögből talán még hatalmasabb a drámája.

A *Nemzeti Színház* rendezője az Opera tágas színpadára helyezte a dráma óriási méreteit. Nem fér el ez a kolosszus kisebb színpadon. Reinhardt is ezt érezhette, mikor cirkuszi porondon játszatta el, dühösen és gyorsan, majdnem cirkuszi brutalitással. A magyar rendező az amfiteátrumra gondolt s kiépítette az antik orkesztrát. Mégse ez kötött össze bennünket a drámával, hanem a zene (ami talán egy vállasos érzést pótol), *Gluck* és Edouard *Membrée* muzsikája. Oedipus királyt *Ivánfi* Jenő játszotta. Ez a szerep terhes és roskasztó. Forte-vel kezdődik és fortissimo-val végződik. A drámai fokozás odáig megy, hogy a király aranykapcsokkal kivájja a szemét és vérző szemmel dühöng a nyílt színen, csak azt sajnálva, hogy nem írhatja ki hangját, »elzárva gyászos testét«, hogy — mindentől távol — teljesen magába roskadjon. Hallanunk kell tehát a kétségbeesés rikácsolását is. A színésznek versenyt kell kiabálni a versek benső forradalmával. *Ivánfi* Jenő, aki modern műveltséggel lelkesen védelmezi a tiszta klasszicizmust (talán Mounet-Sully lebeg a szeme előtt), vehemens, heves erővel, plasztikusan állította élénk a görög királyt. Monumentális volt. Ki kell emelnünk *Beregi* Oszkár tisztavonalu, nemes alakítását is. *Pethes* Imre és *Hajdu* József két epizód szerepet játszott ragyogóan. Az egyik a korinthusi követet, a másik Laios öreg pásztorát, egy szenilis aggastyánt. Ők képviselik ebben az előadásban az intim monumentalitást.

Franz Molnar... *Molnár* Ferencz darabja, *A testőr* elérkezett az európai siker első állomásáig, Bécsig. A bécsi premiér valóságos tüzkeresztelő. A császárvárosban, ahol a magyar bemutatókon felében tulzott patrioták vannak, de felében kellemetlenkedő idegenek, akik féltékenyen nézik a Lajtán tul felcseperedő európai kulturát, lángoló és lármas siker kísérte *A testőr*-t. Még a patrioták se árthattak neki. A bécsi kényes közönség, amely a világ legelső, legőnállóbb ítéletű színházi publikuma, ösztönösen megérezte a darab csillogó dialógusai mögött a kedélyt és mélységet s nyomban behódolt *Molnár* Ferencz választékos, de a tömegeknek is parancsoló művészetének. Mi egy pillanatra sem akarjuk feltartóztatni a darabot hamaros megállapításokkal. Csak egy tényt állapítunk meg. Azt, hogy *Molnár* Ferencz mellett van már egy másik népszerű író is: — Franz Molnar. Ezen a héten alkalmunk volt egy előkelő német színház-igazgatóval beszélni. Az ő szavait tolmácsoljuk. Az *ördög* külföldi bemutatója kuriózum volt. A külföldiek ekkor csak betűzték a nevét. Ma azonban már megtanulták, ismerik és szeretik, sőt az idiómájukhoz törik és maltraitirozzák is, ami azt jelenti, hogy részben a magukénak is tekintik s *Molnár* Ferencz ledöntötte azt a kínai falat, amit a magyar végzet emel egy író köré.

Gyulai Pál. (*Riedl Frigyes könyve.*) Riedl Frigyes új esztétikát hozott a pesti egyetemre. Különös, rendszerető gesztusokat, melyekkel minden mondanivalóját csoportokra osztotta: szabályos, mértani alakulatokra. És e geometriai pontossággal meghuzott határokon belül tarkán virultak ki egy taine-i világfelfogás színei. E szabályos négyzetek eszméket és impresszionista ötleteket zártak körül. Riedl Frigyes irodalomtörténeti módszerét talán így lehetne leginkább összefoglalni: szabályos ábrákba rakni a tárgyalt író oeuvre-jét; de azután e szabályos ábrák mindegyikét színekkel tölteni ki. Riedl e módszere lehető legélesebb ellentétben áll azzal, kiről most könyvet írt. Gyulai Pál nyugodt és józan egyéniségének méltatásába állítja most be Riedl a maga különös, de mindenesetre modern irodalomtörténeti felfogását. Azokkal az eszközökkel, melyeket nem tőle kapott, melyeket az talán nem is ismert, kutatja fel most mestere lelkét. Gyulai Pál... Tavalý halt meg, de még nem felejtettük el. Igaz, hogy minden rázkódtatás nélkül hagyta háta mögött a magyar irodalmat. Azok a hajdanta híres meghatározások, amikkel kortársait illette, ismertté és recipiáltakká váltak és szerepe ezzel be volt töltve. Az ő osztályrésze korának felbecsülése vagy megbélyegzése volt; és ő elég közel állott kritikáltjához arra, hogy jó és szavahihető lehessen. Valami különösebb módszerrel vagy felfogással sohasem csinált forradalmat. Nem lépte túl saját magát; csak arról írt, ami a szeme ügyébe esett és csak azt, amit éppen tudott. Őszinte, igaz és becsületes volt. — talán helyesebb lett volna zseniálisnak, kedvesnek és európainak lennie. Riedl Frigyes közelebb áll ehhez a kritikusi-ideálhoz, melyet Sainte-Beuve és Lemaitre tanítottak meg becsülni. Az ő prózája fordulatos és könnyed és ellentéte mestere puritánságának. Gyulai Pál írása: az erdélyi nemes fekete ruhája. Riedl a választékos világí izgatott divata. És Gyulai Pál ebből a biográfiából nem mint egy akadémikus szent lép ki, kinek feje körül a pontos adatok fonnak szegletes glóriát. A tanítvány köteles hivatali pietásának talán hü és száraz életrajz felelt volna meg; Riedl irodalmi és emberi kegyelele azonban Gyulait akarja életre kelteni és nem munkáinak jegyzékét. Az egész mintegy védelme egy zsörtölődő, zsembe-öreg ur emlékének. Mert mi ilyenek láttuk; fáradt és tipegő aggastyánnak. Magyarázatot kértünk róla és Riedl most megadta. Erős és férfias ez a Gyulai, akit ő rajzolt és minden tollvonása jelleméből fakad. Mint Taine bizonyos műveiben az író minden lehellete távoli kapcsolatot tart a földdel, melyen született, úgy vonzódik Riedl ahhoz, hogy mesterének irodalmi műveit jelleméhez, ez őstalajhoz vezesse vissza. És így meglátjuk, hogy Gyulai a lehető legjobb, legcélzzerűbb kritikus volt, akit az ötvenes években a magyar génusz átadhatott ez ország irodalmának. Nem volt nagyobb koránál; talán Jókaihoz, kit szidott, föl sem ért. De ahhoz a magyar méretű zsenialitáshoz, melyet Arany és Petőfi képviselnek, nem is volt alkalmazható bírálónak egy idegen példákért lihegő esztéta; ide Gyulai kellett, ki az önmagukból magyarázódó írókat nem igyekezett külföldi mértékkel gáncsolni vagy isteníteni. A józansága predestinálta Arany mellé és a lirájának melázó heve Petőfi közelébe. Az a nyugalmas, európai idegességtől intakt öreg Gyulai-profil, melyet Riedl mutat, egyike a legnehezebben összeállítható irodalmi arcképeknek. Itt egybe kellett hangolni a közepes költőt a komoly kritikussal és mind a kettőt az oroszosan komor novel-listával. És mindezt a végtelenül szomorú agglegény-élettel, mely a Sándor-utczában folyt. Riedl két iven összehangolta e vonásokat; valóságos mikrokozmosza ez egy tökéletes, nagy biográfiának. Miniatur az egész; de a színek oly élénken és szemetszuróan csillognak, mint egy firenzei freskón.

A veszedelmes életkor. A negyven éves asszony jön hozzánk vallani ebben a könyvben s bár az önmagával szemben elkövetett indiszkréczió kissé zseniroz bennünket, az érdeklődésünket mégis fölkelte, hiszen elvégre is: asszonyról van szó. Még pedig olyan asszonyról, aki elég szimpátiikus poéta tudna lenni, minden hisztériája mellett is, ha nem akarna folyton kissé kétes értékű biológiai magyarázatokkal untatni. Itt-ott, az olcsó szentimentalizmusok és fiziológiai tendenciák közt, szerény kis fejezetek húzódnak meg, amelyekben nagyszerű érzések bujkálnak s ezeknél a töredékes naplójegyzeteknél elfelejtjük egy percze, hogy a szerzőnő mindenáron egy tendenciát akar diadalra juttatni. Elfelejtjük, hogy ez a könyv inkább biológiai szakmunka, mint regény, mert itt az embereket a könyökük vagy a cipőjük szerint hasonlítják össze, osztályozzák és zárják törvények közé. Mondom, vannak lapok, amikor nem gondolunk arra, hogy az embereket nem lehet egy biológiai tünet szempontjából venni vizsgálat alá, mert akkor a legjobb esetben sem jutunk túl a *Termékenység-en*. Mindez azonban mégis kevés érték ahhoz, hogy megszeressük Karin Michaelis könyvét. A regény az egész emberről s az egész életről szól mindig, nem csupán a hisztériáról. S ha már el is fogadjuk a tendencia jogosultságát, akkor is ellentmondásokra bukkanunk, hiszen Elsbeth Bagge már leánykorában is hisztériás volt, már a nászuton is az ifju pinczéreket körülengő atmoszféra izgatta az orrcimpáit, a negyven év egyszerre mellékessé válik. És a hatvanadik oldalon túl már tisztán áll előttünk a »Fehér villa« lakójának minden misztikuma, aki egy nálánál fiatalabb emberbe lett szerelmes, a mellett a férj mellett, akit sohasem szeretett. Eh, de hiszen ez mind nem tartozik a regényre. Nagyobb baj ennél az, hogy a negyven éves asszonymak századrészannyi mondanivalója sincs, mint a harmincz évesnek volt. És itt nem véletlen az, ha Flaubert vagy Balzac jut az eszünkbe. Mégsem az asszonyok azok, akik meglátják a misztikumot a nőben s akik igazán ismerik a nemüket. Karin Michaelis csak tényekről számol be és nem problémákról. Emiatt nem lesz összefogott, egységes, igazi regény ezekből az apró naplójegyzetekből s ezért nem értékes, csak érdekes ez a félszáz ezer példányszámban elfogyasztott könyv. Az irodalmi érték csak nagyritkán jár együtt a népszerűséggel. A közönség szereti a világos, biztos dolgot, amin nem kell a fejét törnie, amikor megkapja a maga lefizetett egy vagy két koronája ellenében a neki kijáró izgalmat vagy malaczságot, ez azonban, mint egyik jeles modern költőnk mondja, még »nem képez művészetet«.

Egy dolog azonban mégis komolyan gondolkodóba ejti az olvasót. Karin Michaelis egy helyen egészen őszintén kijelenti, — ha jól emlékszem meg is esküszik rá — hogy az asszonyok sohasem tudnak őszinték lenni. De hát akkor miért íródott ez a regény? Vagy éppen azért? Nem, nem, ez semmiképpen sem tiszta dolog. Még a publikumnak sem.

Ellenben a magyar fordítót, H. Szederkényi Annát minden dicséret megilleti a szép, stílusos és magyaros fordításért. Kár, hogy nem értékeesebb munkára fordította az erejét.

— i —

KÖZGAZDASÁG.

A Budapesti Bank r.-t. közgyűlése. A Budapesti Bank Részvénytársaság február 11-én tartotta hatodik rendes közgyűlését dr. Lukács György v. b. t. t., orsz. képviselő elnökletével. A közgyűlés egyhangulag tudomásul vette ugy az igazgatóság, mint a felügyelőbizottság jelentését s a felmentvényeket megadta. A közgyűlés ezután elhatározta, hogy a kimutatott 1,024,507 korona tiszta nyereségből osztalékra részvényenkint 33 koronát, összesen 660.000 koronát, a különféle tartalékalapok dotálására 200.000 koronát, jutalékokra 72.032 koronát, az intézeti alkalmazottak nyugdíjintézete alapjára 25.000 koronát fordít, míg a fenmaradt 67.475 koronát az idei évre viszi át. A közgyűlés elfogadta az igazgatóság

javaslatait az alapszabálmódosításra vonatkozólag és jóváhagyta az intézeti alkalmazottak nyugdíjintézetének alapszabályait. Az igazgatóságba új tagokként dr. Glücksthal Samu és Brössler Ignác, a felügyelőbizottságba új tagokként dr. Láng Ignác és Grünbaum Jakab egyhangulag beavastattak. Végül a közgyűlés köszönetet szavazott az igazgatóságban a bank kiváló és erőteljes fejlődéséért, különösen hangsúlyozva Somló Gyula vezérigazgató munkásságát, akinek egyedüli érdeme a bank jelenlegi elsőrendű pozíciója. Az osztalékrészvények folyó hó 13-tól kezdődőleg váltatnak be a bank főpénztáránál (Teréz-körut 22.), valamint a vácziköruti és Zoltán-utcai fiók pénztáránál.

A Magyar Kereskedelmi Hitelbank r.-t. február 11-én tartotta dr. Schreyer Jakab vezetése mellett V. rendes közgyűlését. A nagy számban megjelent részvényesek melegeggyel fogadták a Gutmann Zsigmond vezérigazgató által előterjesztett évi jelentést és zárszámadásokat, melyek az összes üzletágak lényeges fellendüléséről tesznek tanuságot. A közgyűlés hozzájárult az igazgatóság amaz indítványához, hogy a kellő leírások után fenmaradó 501.756.26 korona tiszta nyereségből az alapszabályszerű dotációk után 325.000 korona osztalék (6½%) fizetessék, 80.000 korona a tartalékba helyeztessék — miáltal a tartalék 250.000 koronára emelkedik — és 21.224.37 korona új számlára vitessék át. A közgyűlés dr. Virava József indítványára elismeréssel emlékezett meg az igazgatóság és a vezető igazgatók eredményes működéséről, mire dr. Schreyer Jakab ugy a maga, valamint Silberberg Károly elnöktársa és a vezető igazgatók nevében mondott köszönetet. A felügyelőbizottságba újra megavastattak: dr. Bihari Mór, dr. Altmann István, Bodnár Ignác, Fröhlich Miksa, Kertész Nándor, Löwy Bernát. A közgyűlés után tartott igazgatósági ülésen dr. Schreyer Endre igazgató ügyvezető-igazgatónak, Hüvös Rezső igazgatóhelyettes pedig igazgatónak neveztetett ki.

Ganz-Danubius. A Ganz és társa vasöntöde és gépgyár r.-t. és a Danubius hajó- és gépgyár r.-t. fuziója ügyében mindkét társaság igazgatósága február 9-én ülést tartott, amelyen most már formailag is elhatározta a két vállalat egyesítését, illetőleg hogy a legközelebbi márczius folyamán megtartandó közgyűléseik elé ilyen értelmű ajánlatot terjesztenek. A fuzió részletei a következők: 25 Danubius-részvényért 3 Ganz-részvényt adnak az 1910. évi szelvény nélküli és 5% kamat-megtérítéssel 1910 november 1-től december 31-ig, mert a Ganz és társa r.-t. üzletét eddig október 31-ével zárta. Ebből a célból a Ganz és társa vasöntöde és gépgyár r.-t. 3600 db új 800 K részvényt fog kibocsátani 3000 K árfolyamon. Ezenkívül az alaptőkét is felemeli 960.000 K-val, 1200 db új részvénynek ugyancsak 3000 K árfolyamon való kibocsátása által. Mind a 4800 új részvény 1911 január 1-től részesedik az egyesült vállalat üzleti eredményeiben. Az egyesített vállalatnak Ganz és társa Danubius gép-, vagon- és hajógyár r.-t. lesz a cége. Az új kibocsátás 1200 részvényből befolyó összeg az Danubius új fiumei hajógyára költségeinek fedezésére, a budapesti telep kibővítésére, új gőzturbinagyár és nagyobb szabású gépgyár létesítésére által, végül a Ganz-gyár növekedő üzletköre által igényelt tőkésüregséglet kielégítésére fog szolgálni. Az egyesült társaságnak Budapesten 3, Fiumében 2 és Ratiborban 1 gyártelepe lesz; munkásainak a száma meghaladja majd a tízezret.

Első Leánykihazasító Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körut 40-42.). Alapított 1863-ban. Folyó év január havában 1,844.500 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be, és 1,729.700 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 131.135 K 17 fillér és az intézet fennállása óta 16,884.068 K 20 fillér fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Phosphatine Falières jusson eszébe minden anyának akkor, ha gyermeke elválasztására gondol. A legelőkelőbb gyermekorvosok tapasztalata szerint a Phosphatine Falières-nél nincs jobb és értékeesebb.

Felhívjuk a nagyérdemű hölgyközönség b. figyelmét Bérczi D. Sándor (Budapest, VI., Desseffy-utca 5.) ismert női kézimunka nagyiparosra. Most megjelent nagy képes árjegyzéke — melyet a czég vidékre díjtalanul küld — a maga nemében valóban páratlan, mint kiállítás tekintetében.